

I. OBRAZLOŽENJE

1. POLAZIŠTA

Polazišta za izradu Prostornog plana uređenja općine Dicmo (u daljnjem tekstu: Prostorni plan) čine: skupina propisa koji reguliraju oblast prostornog planiranja i uređenja prostora, ustroj jedinica lokalne samouprave¹, odrednice prostornih planova širih područja (Prostorni plan Županije, Strategija prostornog uređenja RH i Program prostornog uređenja RH), specifičnost i osobitost prostora, uključujući gospodarske i demografske odlike, prirodnu osnovu i dr.

Osnovni dokumenti na razini Države s kojima je usklađen prostorni plan su Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske², Program prostornog uređenja³ i Prostorni plan županije Splitsko-dalmatinske.

Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske utvrđena su polazišta, ciljevi prostornog uređenja, osnove za planiranje i usklađivanje prostornog razvoja, prostorno razvojna i planska usmjerenja dugoročnog razvoja cjelokupnog hrvatskog državnog teritorija s posebnim osvrtom na usklađenje prostornog razvitka između njegovih pojedinih dijelova.

Programom prostornog uređenja pobliže su određeni osnovni ciljevi razvoja u prostoru, kriteriji i smjernice za uređenje prostornih i drugih cjelina, te prijedlozi prioriteta za ostvarivanje ciljeva prostornog uređenja. Programom su određene i osnove za organizaciju, zaštitu, korištenje i namjenu prostora, sustav središnjih naselja i sustav razvojne državne infrastrukture na osnovi projekcije do 2015. godine s prioritetima do 2005. godine te mjere i smjernice za zaštitu i unapređenje okoliša. Strategija i program čine jedinstveni dokument prostornog uređenja i polazište za izradu županijskih planova.

Prostornim planom županije razrađuju se ciljevi, smjernice i mjere prostornog razvoja iz strategije i Programa prostornog, te istim treba odrediti veće cjeline zajedničkih obilježja, uvjete za planiranje užih jedinica, te prostorne elemente, smjernice i kriterije za:

- smještaj djelatnosti s gledišta značajki pojedinačne djelatnosti i specifičnosti prostora u odnosu na tehnološke procese, veličinu i kapacitete, položaj u naselju ili izvan naselja, prirodne i razvojne karakteristike prostora, odnosno naselja,
- racionalno korištenje prostora te oblikovanje i dimenzioniranje naselja (građevinskih područja) u odnosu na razvojna obilježja, demografsku situaciju (porast – pad broja stanovnika), funkcije i tip naselja, prirodna razvojna obilježja prostora i druge relevantne aspekte uređenja i izgradnje naselja,
- utvrđivanje prirodne i funkcionalne cjelovitosti gospodarskih, infrastrukturnih i prirodnih sustava te prostora i sustava od interesa za obranu,
- donošenje planova niže razine na temelju stvarnih potreba i specifičnih problema te za one aspekte i sastavnice koje se ne mogu odrediti dovoljno jasno u prostornim planovima županija.

Prostornim se planom općine usklađuju i osiguravaju interesi koji proizlaze iz ustroja lokalne samouprave i uprave, među kojima su najznačajniji:

¹ Zakon o područjima županija, gradova i općina (Narodne novine, br.10/97)

² Odluka Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora 27.06.1997.g.

³ Odluka Zastupničkog doma Hrvatskog državnog sabora 07.05.1999.g. (Narodne novine, br:50/99)

- ravnomjerni gospodarski i društveni razvitak
- usklađivanje interesa i stajališta općina i gradova s interesima Županije i Države
- uvjeti za uređenje i zaštitu prostora
- sustav središnjih naselja
- mreža objekata društvenih djelatnosti
- određivanje uvjeta i osiguravanje prostora za prometnu i drugu infrastrukturu i dr.

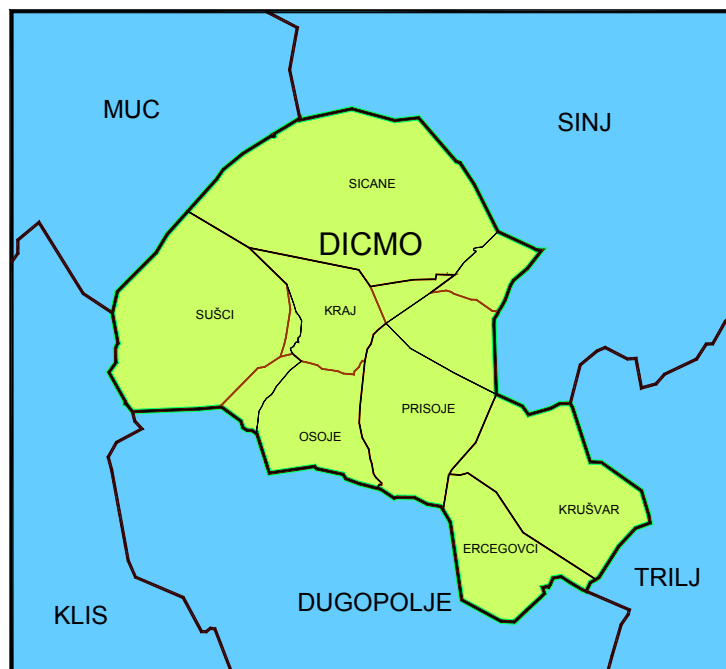
Prostorni plan polazi od temeljnih postavki:

- racionalnog korištenja prostora
- poštivanje prirodnih i antropogenih karakteristika prostora
- zaštite prostora i okoliša
- podizanje kvalitete življenja na prostoru županije
- interdisciplinarnog sagledavanja i rješavanja problema

1.1. OSNOVNI PODACI O STANJU U PROSTORU

Općina Dicmo je dio Dalmatinske zagore. Smještena je na kopnenom dijelu Splitsko-dalmatinske županije u neposrednoj blizini Splita kao prvog grada po veličini unutar županije. Općina Dicmo zauzima značajan geoprometni položaj te sa sjeverne strane graniči sa gradom Sinjem, istočno s gradom Trilj, južno s općinom Dugopolje i zapadno s općinama Muć i Klis. Prostor općine zauzima oko 68,44 km², što čini 1,5% površine Županije.

Slika 1. Područje općine Dicmo

Općinu čine sedam naselja: Ercegovci, Kraj, Krušvar, Osoje, Prisoje, Sičane i Sušci.

□ Stanovništvo

Na području općine Dicmo prema popisu iz 2001. godine živi 2657 stanovnika, što čini 0,57% stanovnika Županije. Gustoća naseljenosti je 39 st/km².

Demografska obilježja mjesta Ercegovci, Kraj, Krušvar, Osoje, Prisoje, Sičane i Sušci mijenjala su se u vremenu kvantitativno i kvalitativno pod utjecajem geografskih, socijalnih i ekonomskih čimbenika. Analizu nabrojanih i drugih utjecaja otežava činjenica da su prethodna istraživanja demografske strukture i dicmanskog kraja kao i ostalih općina zagore opsegom i sadržajem izrazito oskudna.

Otežavajuća je okolnost i to što su granice komunalnih jedinica u nas predugo određivane na principima koji nisu bili temeljeni na potrebi racionalnog osmišljavanja prostora nego na drugačijim motivima, često i od isključivo lokalnog značaja, što je vodilo konstantnom prekrajanju granica koje danas otežava ili u nekim slučajevima potpuno onemogućava kvalitetnu komparativnu analizu podataka. S druge strane naselja općine su tijekom domovinskog rata ostala pošteđena ratnih djelovanja pa zbog toga kao i zbog razmjerno malog udjela srpske manjine u ukupnom predratnom stanovništvu ne trpe tako teške demografske posljedice ratnih zbivanja.

Tablica 1. Podaci o površini, stanovnicima, stanovima i domaćinstvima, te gustoća naseljenosti

OPĆINA DICMO	Površina		STANOVNICI				STANOVI				DOMAĆINSTVA				Gustoća naselje- nosti stan/km ²
			Popis		Popis		Popis		Popis		Popis		Popis		
			1991.		2001.		1991.		2001.		1991.		2001.		
	km ²	%	broj	%	broj	%	Broj	%	broj	%	broj	%	broj	%	
Ercegovci	5,20	7,60	164	5,78	145	5,46	59	6,53	69	6,37	48	6,44	48	6,06	27,88
Kraj	4,60	6,72	426	15,03	442	16,64	111	12,28	139	12,82	92	12,35	118	14,90	96,09
Krušvar	9,08	13,27	475	16,75	481	18,10	196	21,68	214	19,74	145	19,46	149	18,81	52,97
Osoje	6,22	9,09	280	9,88	348	13,10	91	10,07	130	11,99	74	9,93	100	12,63	55,95
Prisoje	11,72	17,12	735	25,93	649	24,43	208	23,01	235	21,68	188	25,23	190	23,99	55,38
Sičane	19,16	28,00	531	18,73	449	16,90	141	15,60	183	16,88	136	18,26	128	16,16	23,43
Sušci	12,46	18,21	224	7,90	143	5,38	98	10,84	114	10,52	62	8,32	59	7,45	11,48
UKUPNO	68,44	100	2835	100	2657	100	904	100	1084	100	745	100	792	100	38,82

Tablica 2. Osnovni pokazatelji površina naselja u odnosu na županiju, stanovnici i gustoća naseljenosti

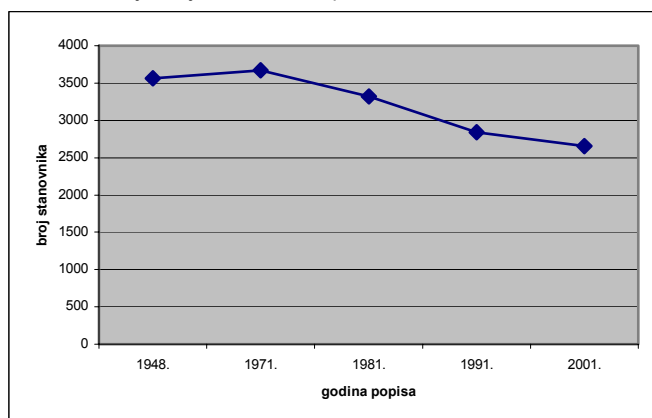
OPĆINA DICMO	Površina		STANOVNICI				GUSTOĆA NASELJENOSTI	
			Popis		Popis		Popis	Popis
			1991.		2001.		1991.	2001.
	km ²	udio u površini županije%	broj	%	broj	%	broj	broj
Ercegovci	5,20	0,11	164,00	5,78	145,00	5,46	31,54	27,88
Kraj	4,60	0,10	426,00	15,03	442,00	16,64	92,61	96,09
Krušvar	9,08	0,20	475,00	16,75	481,00	18,10	52,31	52,97
Osoje	6,22	0,14	280,00	9,88	348,00	13,10	45,02	55,95
Prisoje	11,72	0,26	735,00	25,93	649,00	24,43	62,71	55,38
Sičane	19,16	0,42	531,00	18,73	449,00	16,90	27,71	23,43
Sušci	12,46	0,28	224,00	7,90	143,00	5,38	17,98	11,48
UKUPNO	68,44	1,51	2835,00	100,00	2657,00	100,00	41,42	38,82

Na području dicmanske općine posljednjim provedenim popisom stanovništva 2001. godine utvrđen je broj od 2657 stanovnika, što ukazuje na smanjenje broja stanovnika u promatranom razdoblju (1948-2001) od 25,43% .

Tablica 3. Kretanje broja stanovnika općine Dicmo

NASELJE	BROJ STANOVNIKA				
	1948.	1971.	1981.	1991.	2001.
Ercegovci	245	287	208	164	145
Kraj	234	323	363	426	442
Krušvar	793	750	685	476	481
Osoje	364	413	398	280	348
Prisoje	734	746	734	739	649
Sičane	647	738	641	531	449
Sušci	546	411	288	224	143
UKUPNO	3563	3668	3317	2840	2657

Slika 2. Kretanje broja stanovnika općine Dicmo

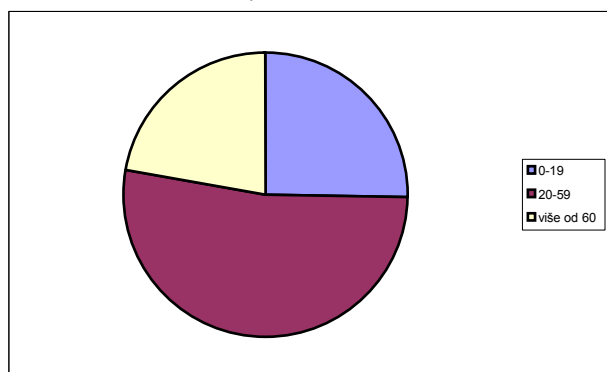
Broj stanovnika doseže najveću vrijednost 1971. godine; 3668 evidentiranih stanovnika, te nakon tog razdoblja područje poprima prirodu izrazito emigracijskog kraja što mu nikada u prijašnjoj novijoj povijesti nije bila karakteristika. Iseljavalo se pod ekonomskom prisilom, u inozemstvo i industrijska središta na obali, poglavito Split, što je povezano sa slabljenjem uloge porodičnog seoskog gazdinstva kao primarnog izvora egzistencije.

Jedna od najznačajnijih pokazatelja strukture stanovništva je *dobna struktura stanovništva*.

Tablica 4. Dobna struktura općine Dicmo

	UKUPNO	0-19	20-59	više od 60
Općina Dicmo	2657	671	1394	592
postotak	100	25,25	52,47	22,28

Slika 3. Dobna struktura općine Dicmo

Dobna struktura općine Dicmo pokazuje da udio mladih osoba između 0-19 godine života u ukupnom stanovništvu kraja iznosi 25,25%, zrelog stanovništva 52,47% i starog 22,28%. Stanovništvo općine pripada tzv. stacioniranom tipu koji karakterizira demografska starost (udio starih iznad 12%).

Indeks starosti pokazuje broj starih 60 i više godina prema broju mladih stanovnika manje od 20 godina;

$$X_s = \frac{P(60+)}{P(0-20)} \times 100$$

Kritična vrijednost indexa starenja je 40, za općinu Dicmo indeks starenja je 88,23, dakle može se ustvrditi da je stanovništvo već značajno uvedeno u proces starenja.

Tablica 5. Stanovništvo staro 15 i više godina po završenoj školskoj spremi

	Ukupno	bez škole	nezavršena i završena osnovna škola	srednja škola	visoka i viša
Broj	2154	115	1008	983	48
Postotak	100	5,34	46,80	45,64	2,23

Opći nivo obrazovanja odnosno *školske spreme* u općini relativno je, u odnosu na državne prosjeke, nezadovoljavajući, a problem napose predstavlja visok broj osoba koje nakon obaveznog osnovnog obrazovanja ne nastavljaju školovanje. Jedan od imperativa politike radne snage općine stoga je djelovanje na podizanju obrazovne strukture stanovništva pa i dovođenjem obrazovnih kadrova iz drugih sredina.

Popisanih 2657 stanovnika živjelo je 2001. godine u 792 *domaćinstva*. Prosječna veličina domaćinstva je iznosila 3,36 članova.

Tablica 6. Prosječna veličina domaćinstava u 1991. i 2001. godini

Naselja	Broj domaćinstava		Prosječna veličina domaćinstva	
	1991.	2001.	1991.	2001.
Ercegovci	48	48	3,4	3,0
Kraj	92	118	4,6	3,8
Krušvar	145	149	3,3	3,2
Osoje	74	100	3,8	3,5
Prisoje	188	190	3,9	3,4
Sičane	136	128	3,9	3,3
Sušci	62	59	3,6	2,4
UKUPNO	745	792	3,8	3,4

Klimatska i hidrološka obilježja

Glavno obilježje klime nekog područja predstavljaju temperatura i oborine.

Tablica 7. Prosječne mjesečne temperature

Mjesto	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
Sinj	3,9	4,5	7,3	11,5	16,9	19,6	22,4	22,0	18,0	12,9	8,0	5,8	12,7

Izvor: Metereološka postaja Sinj

Najtopliji mjesec u godini je srpanj sa srednjom temperaturom zraka od 22,4°C, dok je najhladniji mjesec u godini na tom području siječanj sa srednjom temperaturom zraka od 3,9°C. Srednja godišnja amplituda (kolebanje) zraka iznosi 18,5°C, a temperatura zraka je 12,7°C.

C. Srednja godišnja amplituda (kolebanje) zraka iznosi 18,5°C, a temperatura zraka u vegetacijskom razdoblju (IV-IX) mjesec iznosi 18,3°C.

Razdoblje u kojem je vrijednost srednje temperature zraka veće od 10°C nastupa 5. travnja i traje do 3. studenog (ukupno 213 dana). Temperaturna suma za ovo razdoblje iznosi 3723°C, dok suma temperatura za razdoblje srpanj-rujan iznosi 1895°C.

Tabela 8. Srednje maksimalne (t_x) i srednje minimalne (t_n) temperature zraka, te srednja kolebanja ($t_x - t_n$) ekstremnih vrijednosti

Sinj	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
T _x	7,9	9,2	12,5	16,8	21,8	25,6	28,7	29,3	24,8	19,4	13,5	9,8	18,3
t _n	-0,2	-0,3	1,9	5,7	9,3	12,1	15,4	13,4	10,8	7,0	3,9	1,7	6,6
t _x -t _n	8,1	9,5	10,6	11,1	12,5	13,5	14,3	15,9	14,0	12,4	9,6	8,1	11,7

Najviša srednja vrijednost maksimalne temperature izmjerena je u kolovozu (29,3°C), a najniža u siječnju (-0,2°C), odnosno u veljači (-0,3°C).

Tablica 9. Apsolutne maksimalne (T_x) i apsolutne minimalne (T_n) temperature zraka, te apsolutna mjesečna i godišnja kolebanja (T_x-T_n)

Sinj	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
T _x	16,2	21,6	23,6	26,4	32,4	36,1	38,4	37,8	35,1	28,7	21,1	16,4	38,4
t _n	-16,4	-24,2	-8,6	-3,7	-2,6	3,6	7,3	6,2	2,3	-3,6	-9,2	-10,5	-24,2
t _x -t _n	32,6	45,8	32,0	30,1	35,0	32,5	31,1	31,6	32,8	32,3	30,3	26,9	62,6

Najviša maksimalna temperatura zraka izmjerena je u mjesecu srpnju (38,4°C), dok je najniža vrijednost apsolutne minimalne temperature zraka od -24,2°C zabilježena u veljači. Apsolutno godišnje kolebanje ekstremnih apsolutnih temperatura zraka iznosi 62,6°C.

Ledenih dana, kada je vrijednost apsolutne minimalne temperature zraka manja od -10°C na tom području ima godišnje 1,1 a najčešći su u siječnju i veljači.

Studenih dana, kada je apsolutna maksimalna temperatura zraka manja od 0,0°C ima također malo. Studenih dana ima također 1,1 godišnje i to u prva tri mjeseca.

Srednji broj hladnih dana kada je vrijednost apsolutne minimalne temperature zraka manja od 0,0°C na tom području godišnje iznosi 64 dana. Najviše takvih dana ima u veljači i to 19,7 i u siječnju 15,9.

Hladnih (mraznih) dana ima sve do mjeseca svibnja (učestalost 0,2), te u posljednja tri mjeseca u godini. U listopadu takvih dana ima 2,2 a u prosincu 12,1 dan. Iz toga je vidljivo da bezmrazno razdoblje traje četiri mjeseca.

Najraniji datum pojave prvog jesenskog mraza na ovim prostorima je 1. listopada, dok je posljednji proljetni mraz zabilježen 5. svibnja. Bezmrzno razdoblje traje godišnje 148 dana.

Tabela 10. Srednje mjesečne i godišnje količine oborina (H) i najveće dnevne količine (H_x) u mm

Sinj	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God.
H	105	90	64	81	97	94	56	48	108	127	154	179	1203
H _x	62	34	37	58	54	50	101	127	104	62	63	98	127

Vidljivo je da najveće količine oborina padnu u posljednja četiri mjeseca u godini, a najviše u prosincu. Maksimalna dnevna količina oborina izmjerena je u kolovozu (127 mm), a najmanja dnevna količina u veljači (34 mm).

U vegetacijskom razdoblju (IV-IX) padne 484 mm oborina što iznosi 40% u odnosu na godišnje količine oborina. Najveće dnevne količine oborina u mjesecima vegetacijskog razdoblja kreću se od 50-127 mm.

Jesen i zima su najobilniji oborinama, dok je ljeto s najmanje oborina.

Tabela 11. Raspored oborina po godišnjim dobima

Mjesto	Proljeće		Ljeto		Jesen		Zima	
	mm	%	mm	%	mm	%	mm	%
Sinj	242	20	198	17	389	32	374	31

Ukupan broj oborinskih dana iznosi 123. Prosječni broj dana s tučom iznosi godišnje 3,7 dana. Najveća učestalost tuče na području općine Dicmo je u siječnju (0,5), te veljači, svibnju i lipnju (0,4). Pojava tuče je zabilježena u svih dvanaest mjeseci u godini.

Srednji broj dana sa snijegom na tlu iznosi godišnje 7,8, a najveća frekvencija je u prva tri mjeseca tj. u veljači (5 dana).

Vrijednost hidrotehničkog koeficijenta (HTK) za područje općine Dicmo iznosi 1,7 što pokazuje da su uvjeti navlaživanja u vegetacijskom periodu povoljni. Razdoblje rujana-listopada je prevlažno. Relativna vlažnost zraka je najniža u lipnju, srpnju i kolovozu i kreće se u granicama 59-65%, dok je najviša u posljednja tri mjeseca u godini i kreće se od 74-77%. Prosječna godišnja vrijednost relativne vlažnosti zraka iznosi 68%.

Na području općine Dicmo prevladavaju vjetrovi sjevernog (N) i sjeveroistočnog (NE) smjera (157%o, odnosno 129%o). Na vjetrove južnog (S) i jugoistočnog (SE) smjera otpada 102%o, odnosno 101%o. Na ostale smjerove vjetrova otpada 31-70%o. Na tišinu otpada gotovo trećina godišnje razdiobe, tako da je tišina (C) zastupljena sa 301%o.

Najveći broj sati sijanja sunca je u mjesecima srpnju i kolovozu, a najmanji u prosincu. U srpnju sunce sija prosječno 327 sati ili 10,5 sati dnevno, dok je broj sati sijanja sunca u prosincu samo 72, što znači da dnevno sija samo 2,3 sata. Godišnji broj sati sijanja sunca iznosi 2268, a dnevni je prosjek 6,2 sata. Broj sati sijanja sunca u vegetacijskom razdoblju iznosi 1544.

□ Vodeni tokovi

Područje obuhvaćeno Prostornim planom sa aspekta vodnogospodarskog sustava, smješteno je na sjevernom području Mosora.

Nema vodenih tokova izuzev povremenog toka (bujice) koji se javlja u polju ispod općinskog središta – Dicma i teče prema ponoru Lastovnjak. Korito ove bujice samo je djelomično formirano.

Bez obzira što nema vodenih tokova, područje općine smješteno je u slivu rijeke Jadro tako da se cijela općina (Dicmansko –Krušvarska dolina koja prelazi u polje Biska) nalazi u III zoni sanitarne zaštite izvorišta, što je od županijskog značaja glede njene zaštite s obzirom na vodoopskrbni sustav Splita, Solina, Kaštela i Trogira, koji se opskrbljuju sa tog izvorišta.

Posebnost Općine leži u činjenici da se nalazi u III zoni sanitarne zaštite izvorišta rijeka Jadro i Žrnovnice, a nema izgrađenog sustava odvodnje.

□ Zemljište

Područje općine Dicmo obuhvaća ukupnu površinu od oko 6844 ha. Osnovno obilježje područja su velike površine pašnjaka i šumskog zemljišta. Poljoprivredno zemljište u strukturi ukupne površine općine zauzima znatno učešće. Najvrjednije obradivo zemljište predstavlja Dicmansko-Krušvarsko suho kraško polje. To su podesne površine za poljoprivrednu proizvodnju; oranice, voćnjaci, vinogradi i livade. Prostrani pašnjaci (i šume) na izdignutim, brdskim i planinskim predjelima predstavljaju dobru osnovu za uzgoj (i ispašu) stoke.

□ **Geološke karakteristike i reljef**

Geološka građa slivnog područja je od velike važnosti za stvaranje reljefa, erozione procese, pedološke prilike, a posebno za hidrološke odnosno hidrogeološke prilike.

Zbog toga je prikaz geoloških karakteristika sliva dat s aspekta otjecanja, posebno podzemnih voda čije je proučavanje u kršu nerazdvojivo od istraživanja evolucije morfoloških oblika.

U okviru "Hidrogeologije Cetine"⁴ i "Hidrologije sliva Cetine"⁵ prikazani su geološki i morfološki odnosi u slivu na temelju dosadašnjih geoloških istraživanja koja su uglavnom vezana za veće objekte a obuhvaćaju istraživanja interesantna s inženjersko-geološkog aspekta. Na temelju tih interpretacija i ostalih provedenih geoloških i hidrogeoloških istraživanja dat je prikaz geoloških karakteristika ukupnog sliva Cetine.

U geološkom sastavu područja dominiraju vapnenačke i dolomitne geološke formacije. Uz vodotoke i na većim ravničarskim poljima javljaju se neogene tvorevine. Planinski masivi i brda se protežu isključivo u smjeru jugoistok-sjeveroistok, pa je logično da se i kraška polja protežu u istom smjeru.

Daleko najveći dio područja općine izgrađuju karbonatne stijene- vapnenci, dolomiti i vapnenačke breče, koje su nastale nakon tektonskih pokreta i stvaranja niza rasjeda i pukotina te su tijekom vremena jako okršene i dobro propusne. Oborinska voda koja padne na njihovu površinu uglavnom sva ubrzo ponire u podzemlje tako da se cirkulacije vode odvija podzemljem, a samo nakon dugotrajnih i intenzivnih oborina lokalno poteču i površinski tokovi (bujice) inače suhih dolina. Te su pojave jako rijetke i ne događaju se svake godine. Podzemne vode s tog područja otječu prema izvoru rijeke Jadro.

Osnovne inženjersko geološke karakteristike terena su stabilnost i nosivost stijena. Daleko najveći dio terena je izgrađen od karbonatnih naslaga što predstavlja dobru sredinu za građevinske radove, odnosno teren je stabilan i nosiv za najveće objekte. Izuzetak mogu biti dijelovi padina jako izlomljeni rasjednom tektonikom ili prisustvo krških fenomena (npr. jama) ali je već u neposrednoj blizini teren stabilan i nosiv. Na tim terenima praktički nema klizišta, erozije tla, a površinsko trošenje stijena je zanemarivo.

Kraška polja leže uglavnom na vapnencima a nastala su u doba glacjala. Jezera koja su se tada formirala na tim područjima su nestala zbog karstifikacije terena. Današnje terase kraških polja tvore neogene tvorevine koje su prekrivene relativnom tankom naslagom pedosfere.

Između planinskih padina Mosora i Svilaje i krških polja Cetine prostire se vapnenačka zaravan tzv. Podska zaravan (Podi) na nadmorskoj visini od 350-450m. Dio ove zaravni nalazi se u okviru općine Dicmo. Na ovoj krškoj zaravni razvijene su ponikve – doci i mala suha krška polja. Središnjim dijelom zapadnog područja zaravni prolazi važan prometni pravac Split-Sinj.

Tradicionalno se Podska zaravan koristi za ispašu (krški pašnjaci) i drvarenje (šikare i tzv. ograde).

□ **Biljni pokrov**

Biljni pokrov općine je relativno skroman. Prevladavaju površine obrasle makijom, sa izuzetkom područja Korita koje je obraslo šumom.

⁴ Projekt, Zagreb, 1963. god

⁵A. Magdalenić, Zagreb, 1971. god.

Neracionalno iskorištavanje šuma u dosadašnjem razdoblju uvjetovalo je nastajanje degradacijskih oblika vegetacije koji danas dominira.

Šikare su degradacijski vegetacijski oblik sa očuvanim vitalnim vrstama koje doprinose da proces degradacije nije tako brzo napredovao iako je najveći dio šikara bio tokom dugog niza godina pod stalnim pritiskom ispaše i drvarenja.

Daljnjom devastacijom prvobitne šume nastali su kamenjari, krški pašnjaci. Na njima se vršila ispaša cijele godine i time je onemogućeno regeneriranje šumskih vrsta. Kamenjari sa oskudnim travnim pokrovom kao i šikare bili su gotovo jedini izvor stočne hrane.

□ **Mineralne sirovine**

Značajan prirodni izvor ovog područja predstavljaju mineralne sirovine (građevinski kamen, gips, boksit, glina i šljunak). Potencijali mineralnih sirovina područja nisu istraženi tako da je potrebno pažljivo dovođenje u funkciju.

Boksiti se javljaju u više stratigrafskih nivoa i različite su kvalitete. Uglavnom se radi o manjim ležištima i zasada nema veće perspektive za intenzivnu eksploataciju.

U neogenskim i permotrijaskim naslagama ima kvalitetnih glina za opekarsku industriju, ali su poznata ležišta uglavnom već iscrpljena.

Mineralna sirovinska osnovica ovog područja je relativno skromna ali je u planiranju i uređenju prostora potrebno voditi računa o potencijalnim ležištima za eksploataciju. Potrebno je naglasiti da svaka aktivnost oko eksploatacije mineralnih sirovina može znatno devastirati prirodne predjele o čemu je potrebno voditi računa prilikom "otvaranja" novih nalazišta u slučajevima gdje su troškovi eksploatacije blizu granice ekonomičnosti.

Dosadašnja rudarsko-geološka istraživanja pokazala su da istražene sirovine nemaju posebne ekonomske vrijednosti. Time se ne isključuju daljnja istraživanja koja bi mogla pružiti uvid u geološke strukture ležišta, kvalitetu i rezerve mineralnih sirovina. Samo je na taj način moguće pojedine mineralne sirovine privoditi u fazu eksploatacije.

□ **Gospodarstvo**

Općina Dicmo svojim geografskim položajem, veličinom, konfiguracijom terena i ostalim prirodnim datostima posjeduje gospodarske i društvene mogućnosti za uključivanje u gospodarske tokove šireg okruženja.

Posljedica ratnih zbivanja je dugotrajnije osiromašenje radnog potencijala stanovništva i njegove reproduksijske snage, spor razvoj pogona čiste industrije i prehrambenih i prerađivačkih kapaciteta vezanih uz poljoprivrednu proizvodnju, obrta i uslužnog zanatstva, te zaostajanje poljoprivrede kao jedne od temeljnih djelatnosti ovog područja. Posebno valja naglasiti da je djelatnost turizma na ovom području u dosadašnjem razdoblju bila potpuno zanemarena i nerazvijena.

U koncipiranju gospodarskog razvitka ovog područja treba poći, iz razloga stanja i mogućnosti vlastitih faktora razvoja i faktora geografske determinacije, od regionalne koncepcije razvoja. U zaobalnom prostoru usporedne prednosti izražene su kroz razvoj poljoprivrede i prehrambenih i prerađivačkih kapaciteta koji ne zagađuju okoliš (posebno tlo, vode i izvorišta).

Posebno važni faktori gospodarskog razvoja su stanovništvo, prostori osigurani za smještaj gospodarskih aktivnosti, sirovine i poljoprivredni resursi te prometna povezanost (obzirom na veoma povoljan geoprometni položaj, tj. značenje prometnog i energetskog koridora koji prolaze ovim područjem).

Osnovni ciljevi razvoja gospodarstva bi bili:

- oživljavanje gospodarstva i redefiniranje gospodarske uloge područja u širim regionalnim okvirima u cilju potpunijeg i učinkovitijeg iskorištavanja pogodnosti općinskih resursa
- razvijanje onih gospodarskih sadržaja koji čine cjelinu ponude sačuvanog i ekološki vrijednog gospodarskog područja
- dostizanje i održavanje stabilne stope rasta prihoda i zaposlenosti kapaciteta
- podizanje nivoa angažiranosti i društvenog standarda stanovništva

Osnovne postavke razvitka gospodarstva su:

- proizvodne i uslužne djelatnosti komplementarne razvoju poljoprivredne proizvodnje (prehrambena industrija, prerađivački i skladišni kapaciteti), korištenje mineralnih sirovina, te djelatnosti koje su u službi osnovnih usmjerenja (prijevoz, trgovina, usluge, graditeljstvo, razne vrste obrta i sl.) Svaki program treba biti interesantno utemeljena i uravnotežena gospodarsko-programska valorizacija cjelovitog općinskog resursa
- poljodjelstvo (posebno stočarstvo), prehrambeni i prerađivački kapaciteti, bit će osnovne gospodarske grane
- posebni vidovi turizma, športa i rekreacije (izletnički, planinski i sl.).

Svaki program treba biti interesno utemeljen i uravnotežena gospodarsko-programska valorizacija cjelovitog resursa ovog područja.

U cilju stimuliranja razvitka gospodarskih djelatnosti, ovaj dokument prostornog uređenja ima zadatak da u skladu s koncepcijskim opredjeljenjima osigura prostorne okvire i utvrdi mjere kojima se osiguravaju pretpostavke za mogući gospodarski razvoj te ostvaruje zaštita i očuvanje prostora kao temeljnog resursa razvoja djelatnosti.

□ **Poljoprivreda**

Sadašnje stanje poljoprivrede tijesno je vezano uz stanje obiteljskih gospodarstava koja su korisnici gotovo cjelokupnog obradivog zemljišta. Obiteljska gospodarstva su nespjecijaliziranih djelatnosti, sa usitnjenim posjedima.

Problem je i jako loše razvijena infrastruktura na selima, posebno mogućnost pristupa posjedima, zadružne organizacije gotovo da i ne postoje, kao ni udruge proizvođača kroz koje bi ovi mogli iskazati svoje potrebe. Poseban problem u poljoprivredi je nepostojanje organiziranog otkupa i plasmana poljoprivrednih proizvoda (veletržnica).

U daljnjem razvoju poljoprivrede na području općine Dicmo potrebno je uvažiti postojeću strukturu proizvodnje, jer je ona rezultat specifičnih prirodnih, ekonomskih, gospodarskih i drugih uvjeta, uključujući i običaje, navike i tradicije. Suštinu razvoja čini primjena tehničkih i tehnoloških spoznaja, uvažavajući pri tome tržišne zakonitosti.

Koncept razvoja poljoprivrede općine Dicmo treba sagledati u nekoliko proizvodnih grana i linija.

- *Stočarska proizvodnja*; nužno je odmah obnoviti manji broj stoke na većini gospodarstava više radi proizvodnje za osobne potrebe i dijelom viškove za lokalne potrebe stanovništva. Razvijati tip farma - govedarskih, ovčarskih, kozarskih i peradarskih, s primjenom suvremenih tehničko-tehnoloških rješenja.
- *Ratarska proizvodnja*; žitarice bi uz krmno bilje bile osnovne kulture na oranicama, čiju proizvodnju treba podrediti razvoju stočarstva, kao i prostrane livade, pašnjake i šume.
- *Povrtlarska proizvodnja*; sezonska proizvodnja povrća imala bi prirodno i lokalno obilježje potrošnje.
- *Vinogradarska i voćarska proizvodnja*; Na uzvišenim rubovima polja i zaravnjenim platoima mogući je razvoj vinogradarstva i kontinentalnog voća, a po veličini proizvodnje je prirodnog i lokalnog značenja.

- *Pčelarska proizvodnja*; ima tradiciju i uvjete za razvoj zbog obilja kvalitetnog medonosnog bilja. Pčelinje zajednice se mogu držati na području čitave općine.

Pored razvoja poljoprivrede, čitavi ruralni prostor gdje obiteljska gospodarstva žive, treba planirati razvoj sveobuhvatno. Iako taj prostor nikada neće biti isti kao urbani, ali treba imati isti cilj - veći stupanj općeg blagostanja, kulturnog nivoa, i dr. Nužno je razvijati prateće djelatnosti poljoprivredi, industrijskog i servisnog sadržaja.

Buduća proizvodna orijentacija u poljoprivredi

Razvoj poljoprivredne proizvodnje polaziti će od sljedećih pretpostavki:

- povrat stanovništva, privremeno nastanjenog u inozemstvu, pogotovo aktivnog kontingenta, kojem treba omogućiti stalno zaposlenje. Dio stanovništva može se baviti samo poljoprivrednom proizvodnjom. Osnovni radni resursi u poljoprivredi nadalje bi bili zaposleni, umirovljenici i ostali članovi domaćinstva.
- obnova gospodarskih objekata, mehanizacije i motorizacije na gospodarstvu. Obnovu bi trebalo prilagoditi interesima gospodarstva, a osnovna podjela je dali će biti prirodni ili robni proizvođač, te veličina korištenog zemljišta i radne snage. Obnovu gospodarskih objekata treba sagledati s aspekta da zadovoljavaju smještajne i zoohigijenske uvjete stoke i uvjete zaštite čovjekove okoline. Suvremeni razvoj poljoprivrede treba zasnivati na visokom stupnju mehaniziranosti.
- razvijati uslužne i preradbene kapacitete usklađene potrebama gospodarstva i sirovinskoj osnovi.
- udruživanje istovjetnih poljoprivrednih gospodarstava (udruga ili zadruga) radi rješavanja zajedničkih interesa.
- državna politika prema agraru trebala bi biti dijelom selektivna i usmjeravati razvoj nerazvijenog područja s povoljnim uvjetima kreditiranja.
- stručna poljoprivredna služba treba biti u funkciji proizvođača, ažurna, suvremena i dostupna, a veterinarsku službu što prije organizirati.
- primijeniti Zakon o poljoprivrednom zemljištu, koji ukazuje da se zemljište treba koristiti. razvijati zakup zemljišta.
- stručno izraditi realne programe razvoja i društveno ih pratiti.
- urediti (hidromeliorirati) zemljište i regulirati izvorske i bujične ili oborinske tokove.

Proizvodna orijentacija će se i dalje zasnivati na tradicionalnom i farmerskom stočarstvu, jer se na taj način mogu najbolje koristiti prirodni potencijali (oranice, livade, pašnjaci, šume). Stočarska proizvodnja bila bi prirodna i visoko tržišna. Stočarska proizvodnja je glavna proizvodna grana poljoprivrede.

□ Kulturna i prirodna baština

Prostor općine Dicmo zahvaljujući svom geografskom položaju na plodnom i strateški značajnom području ističe se neprekinutim kontinuitetom življenja od prapovijesti i antike do danas. Bogat je kulturno-povijesnim nasljeđem nastalim u različitim vremenskim periodima i pod različitim kulturnim utjecajima. Zbog svoje fizičke strukture graditeljsko nasljeđe tog područja osjetljivo je i sklono propadanju pod trajnim utjecajima i pritiscima aktivnog života.

Područje općine Dicmo obiluje spomeničkim vrijednostima, odnosno povijesnim građevinama i sklopovima s karakterističnom tradicijskom gradnjom te arheološkim nalazištima i lokalitetima.

Pretpovijesne gradine i gomile, pa i srednjovjekovna groblja s tragovima onovremenih crkava nalaze se udaljene od naselja, pa im ne prijeti neposredno oštećenje i rušenje. Njih bi trebalo izbjegavati u planovima izgradnje i ostaviti netaknute da bi se moglo provesti arheološko istraživanje.

Crkveno graditeljstvo uglavnom pripada 18. i 19. stoljeću.

Posebnu vrijednost predstavljaju naselja s čitljivom ruralnom strukturom cjeline, potpuno sačuvanim arhitektonskim oblicima i tradicijskim elementima, slikovitim unutarnjim vizurama i osebnim ambijentom (Korita i Radinje).

1.2. PLANSKI POKAZATELJI I OBVEZE IZ DOKUMENATA PROSTORNOG UREĐENJA ŠIREG PODRUČJA I OCJENA POSTOJEĆIH PROSTORNIH PLANOVA

Osim Strategije prostornog uređenja RH i Programa prostornog uređenja RH, područje općine Dicmo obuhvaćeno je Prostornim planom Županije splitsko dalmatinske kao relevantnim prostorno planskim dokumentom šireg područja.

Prostorni plan Županije splitsko-dalmatinske

Složenost prostora gdje se pojedina područja pružaju uz granicu kako na moru tako i na kopnu, zatim položaj obale i zaobalja između njih, kao i druge osobitosti, odredile su ukupni teritorij Županije kroz uža problemska područja odnosno mikroregije:

- Obalno područje
- Otočno područje
- Zaobalno područje i
- Zaobalno granično područje

Teritorij Splitsko-dalmatinske županije dijeli se i na dvanaest prostornih cjelina;

- Imotska krajina
- Zagora Splitske konurbacije
- Makarsko primorje
- Otok Brač
- Otok Hvar
- Otoci Vis, Biševo i Svetac
- Otok Šolta
- Poljica
- Sinjska (Cetinska) zagora
- Vrlička (Cetinska) zagora
- Splitska konurbacija i
- Vrgoračka krajina

Područje općine Dicmo tako pripada Sinjskoj (Cetinskoj krajini), a nalazi se u zaobalnoj mikroregiji Splitsko dalmatinske županije. Jedino regionalno središte cijelog ovog prostora je Sinj, Dicmo je manje lokalno (poticajno razvojno) središte.

Osnovna obilježja zaobalnog područja:

- na velikom prostoru egzistira znatan broj naselja s malim brojem stanovnika,
- stupanj komunalne opremljenosti relativno je nizak, a jedan od osnovnih razloga leži u činjenici što je građevinsko područje predimenzionirano,
- skromna gospodarska baza.

Zadnjih desetak godina pozitivni pomaci su urađeni u smislu opremanja, uključivanja u mrežu telekomunikacijskih sustava i oživljavanjem gospodarstva. Prostorno-gospodarski resursi su značajna kraška polja (Dicmansko polje)

Za zaobalno područje određene su i posebne mjere razvoja:

- poticati intenzivniji rast žarišnih naselja i naselja povoljnije demografske strukture radi ublažavanja negativnog demografskog procesa
- planom predviđeni raspored proizvodnih kapaciteta i drugih sadržaja u prostoru provesti uz disperziju radnih mjesta i povezati ih s postojećim i planiranim područjima stanovanja i razvojem prometnih sustava

- poticati razvoj veznih pravaca koji osiguravaju razvoj graničnog područja Županije i integriraju zaobalno područje sa susjednim županijama i Republikom Bosnom i Hercegovinom, i
- izgradnja Jadranske autoceste

S obzirom na smještajne kriterije, na način kako pojedine djelatnosti funkcioniraju u prostoru u odnosu na planirane potrebe, određuju se sljedeće mjere razvoja:

- posebno antidepopulacijsko značenje imale bi područne osnovne škole (tzv. Male planinske škole i škole u udaljenim naseljima) kako bi se uspostavili uvjeti za očuvanje pograničnog i zaobalnog područja.
- razvijati mrežu srednjih škola
- objekte primarne zdravstvene zaštite smjestiti u središta gradova i općina
- povećati broj lokacija objekata sekundarne zdravstvene zaštite
- radne zone planirati disperzirano, a posebno odrediti i sačuvati izrazito vrijedne prostore za poljoprivredno-stočarsku djelatnost
- poticati poduzetništvo
- poticati poljoprivredne djelatnosti i razvitak seoskog gospodarstva i turizma, i
- ulagati u razvoj sustava vodoopskrbe i to prioritetno na područjima gdje je sustav neispravan i gdje je rad sustava nesiguran zbog nedovoljnih količina ili kvalitete vode. Kanalizacijske sustave graditi prema prioritetu zaštite izvorišta vode za piće i vodotoka, prve i druge zone sanitarne zaštite.

Ističe se potreba *razvitka gospodarstva* na;

- izuzetno povoljnim i najvećim dijelom očuvanim prirodnim resursima (plodno tlo, voda, povoljna klima, prirodne atraktivnosti)
- bogatom graditeljskom, kulturno-povijesnom i tradicijskom naslijeđu
- razini izgrađenih gospodarskih kapaciteta
- očekivanju poticajnih mjera i makroekonomske politike uopće, koja će objektivno valorizirati sva raspoložive gospodarske potencijale i doprinijeti njihovom optimalnom korištenju u ekonomskom, socijalnom i ekološkom značenju.

S obzirom da u strukturi *industrije* i dalje prevladava naslijeđeno stanje potrebno je provesti njeno restrukturiranje na način da se preferiraju djelatnosti koje ne zagađuju okoliš, manjih i fleksibilnih prerađivačkih kapaciteta temeljenih na raspoloživoj sirovini, koje su prvenstveno orijentirane na domaće tržište (potrebe domaćeg stanovništva i turizma), te su sposobne proizvesti proizvod čija kvaliteta zadovoljava i zahtjevna inozemna tržišta.

U daljnjem razvoju *poljoprivrede* potrebno je uvažavati postojeću strukturu proizvodnje kao rezultat specifičnih prirodnih, ekonomskih, gospodarskih i drugih uvjeta (običaji, navike, tradicija). Njen razvitak treba oslikavati prostorna obilježja Županije, te uvažavati kompatibilnost ove djelatnosti sa turističkom djelatnošću.

Kao prioritetni ciljevi razvitka *turizma* ističu se: potpunija valorizacija i zaštita turističkih potencijala te izgradnja novog identiteta i tržišnog repozicioniranja.

Prostornim planom Splitsko-dalmatinske županije za područje općine Dicmo planirano je do 2015.g:

- ukupna planirana površina naselja i turističkih zona 300ha,
- planirana površina gospodarske namjene – proizvodne 93ha.

U procjeni *demografskog razvoja* općine Dicmo, uvažavajući ekonomske i demografske kriterije redistribucije u regionalnim kriterijima, te ekonomske potencijale i na njima izgrađene prognoze razvoja, procijenjeno je da će na području općine Dicmo 2015. godine živjeti 3400 ljudi, te da će biti 1300 povremenih stanovnika i planira se 100 ležaja u turizmu. Planirana gustoća stanovnika i broja ležaja u turizmu je 16 st/ha.

Prostornim planom Splitsko-dalmatinske županije određene su slijedeće građevine od važnosti za Državu, a nalaze se na području općine Dicmo:

Cestovne građevine

- D1 GP Macelj (R.Slov) –Zagreb – Karlovac – Gračac – Knin – Brnaze - Split (D8)
- D62 GP Dugopolje (D1) – Šestanovac – Zagvozd – Vrgorac – Kula Norinska – Metković (D9)

Energetske građevine

- DV 400 kV Mostar – Konjsko
- DV 2x220 kV HE Orlovac – Konjsko
- DV 110 kV Đale – Konjsko
- DV 110 kV Sinj – Meterize

Građevine i kompleksi za potrebe obrane

Vojarna «Petar Berislavić», Kukuzovac (Sinj i Dicmo)

Prostornim planom Splitsko-dalmatinske županije određene su slijedeće građevine od važnosti za Županiju, a nalaze se na području općine Dicmo:

Županijske ceste

- Ž 6119 Sičane – D1
- Ž 6120 Kraj –D1
- Ž 6121 D1 – Prisoje – Ž 6146
- Ž 6146 D 62 – Krušvar

Energetske građevine

- 35/10 kV KK Dicmo

Vodne građevine – Građevine za vodoopskrbu

Vodoopskrbni sustav Ruda (dio)

Na području općine Dicmo na snazi su slijedeći planovi: Izmjene i dopune prostornog plana (bivše) općine Sinj za područje općine Dicmo (Službeni Glasnik Županije Splitsko dalmatinske broj 9/99 od 16. studenog 1999.godine, te Detaljni plan uređenja radne zone «Dicmo» (usvojen na sjednici Općinskog vijeća 12.kolovoza 1995.godine).

Osnovni nedostatak novog prostornog plana su preširoko utvrđene granice građevinskog područja naselja zbog respektiranja onih koje su utvrđene kroz izradu ranijih izmjena i dopuna plana.

1.3. OCJENA STANJA, MOGUĆNOSTI I OGRANIČENJA RAZVOJA U ODNOSU NA DEMOGRAFSKE I GOSPODARSKE PODATKE TE PROSTORNE POKAZATELJE

Značajke dosadašnjeg prostornog razvoja i korištenja prostora

Širi prostor općine predstavlja sjeverno rubno područje metropolitanskog područja Splita. Položeno je na izuzetno važnoj transverzalnoj okosnici razvoja koja spaja unutrašnjost s morem.

Povijesno naslijeđena mreža naselja koja se na ovom prostoru formirala u mjestima dominacije poljoprivrede, te utjecaj koji je izvršila urbanizacija pojedinih okopoljskih prostora,

uvjetovali su da je dosadašnji razvoj mreže naselja tekao po modelu polarizacije, a ne policentričnog razvoja. Takvo naslijeđeno stanje u velikoj mjeri otežava organizaciju naselja

Postojeće prostorne strukture ovog područja su poremećene. Dosadašnje procese u korištenju i gospodarenju prostorom odlikuje nedovoljno definirana politika gospodarskog i prostornog razvoja, što je rezultiralo porastom konflikata zbog različitih zahtjeva za prostorom (poljoprivreda, industrija, hidroenergetika, stanovanje i sl.).

Kako je pripoljski dio područja najnaseljeniji, te je na tom području smještena većina zagađivača (propusne septičke jame stambenih objekata, pesticidi koji se koriste u poljoprivredi, značajan tranzitni promet i sl.).

Ovo područje ima vrlo vrijednih cjelina spomeničkog nasljeđa. U nedostatku financijskih sredstava za zaštitu spomenika kulture i njihovu adekvatnu prezentaciju nije moguće osigurati odgovarajući tretman spomeničkog nasljeđa.

U budućem razvitku djelatnosti i uređenju prostora neophodno je slijediti odrednice održivog razvitka koji slijedi temeljne odrednice:

- ekološki odgovarajući razvitak tj razvitak koji je ekološki osjetljiv i omogućava odgovarajuće korištenje (katkada i nekorisćenje) prirodnih resursa kao npr. prenamjenu poljoprivrednog zemljišta, degradaciju krajobraznih vrijednosti i sl.
- jednakopravni razvitak kojim se omogućava ravnomjerna distribucija razvojnih dobiti unutar današnje i budućih generacija

Razvojne mogućnosti

Današnji trenutak promišljanja budućeg razvitka ovog područja treba temeljiti na novom pristupu tj. "održivom razvoju". Situacija u kojoj se našala općina Dicmo nakon Domovinskog rata, sa narušenom gospodarskom strukturom, te nizom socio-psiholoških, nemjerljivih posljedica ratnih zbivanja, nameće potrebu preispitivanja dosadašnjih kretanja i postavljanja novog, bitno drugačijeg koncepta razvoja. Stoga je u kontekstu razvojnih mogućnosti potrebno sagledati sljedeće:

- *potrebe gospodarskog razvitka* općine Dicmo uvjetuju da se prije dovršenju i proširenju uređenog urbanog prostora koji može prihvatiti nove gospodarske sadržaje i osigurati prostor za razvitak komunalnih i drugih službi. Osnovna postavka za «otvaranje» većih i komunalno opremljenih radnih zona je svakako blizina velikog grada tj. potencijalnog tržišta, što povećava atraktivnost ovog područja za smještaj servisnih, trgovačkih (veletrgovine) i skladišnih djelatnosti.
- *pogodnosti razvitka poljoprivrede* i vezane za obranu od poplava i mogućnosti navodnjavanja.
- *pogodnosti područja za razvoj turizma* vezano uz specifične prirodne vrijednosti područja i specifičan prirodni i eko-sustav (izletnički, znanstveni, kulturno-povijesni turizam)
- biološka raznolikost, visokovrijedni *kultivirani krajobrazi*, *spomenička baština* (bogatstvo posebno zaštićenih područja)
- povoljan geoprometni položaj.

Ograničenja razvoja:

Glavne zapreke i ograničenja budućeg razvoja sastoje se u slijedećem:

- *demografska osnova tj. diferenciranost dosadašnjeg kretanja broja i struktura stanovništva*, predstavljat će ograničenje budućeg razvitka naselja i djelatnosti na

prostorima ostalih naselja. Naime, navedena područja, unatoč prirodno i ekološki vrlo atraktivnom prostoru te geografskom smještaju uz važne prometne međudržavne pravce, nalaze se u opasnosti da izgube kritičnu masu stanovnika koji su sposobni održati sve vitalne funkcije na razini koja je podnošljiva za većinu stanovnika i koja osigurava poželjnu kvalitetu života, te dovodi u pitanje isplativost investicija. Naime, negativna demografska kretanja ovih područja dovela su ne samo do depopulacije područja, već i do pojave retardacije stanovništva s poremećenom strukturom, što je posljedica iseljavanja mladog i radno sposobnog stanovništva u fertilnim godinama života. Uzroci iseljavanja su mnogostruki; od nemogućnosti zadovoljenja različitih potreba stanovnika do izostanka interesa u ulaganja za održavanje i unaprijeđivanje života.

- *neprimjeren odnos prema okolišu u cjelini*; ekstenzivno korištenje prostora, velik broj «divljih» deponija, niska razina opremljenosti infrastrukturom, posebno odvodnjom otpadnih voda i nepostojanjem uređaja za pročišćavanje
- *infrastrukturalna opremljenost*; javlja se kao ograničavajući faktor, ali i temeljni preduvjet daljnjeg razvoja naselja i gospodarskih djelatnosti (nedovršenost vodoopskrbnog sustava, nedostatak sustava odvodnje, sustavnog zbrinjavanja otpada).
- *prostorno gospodarska struktura* (domaćinstva, okućnice, građevine, tradicija, zemljište) ocjenjuju se kao neiskorišteni kapaciteti za zapošljavanje i stanovanje. U naseljima postoji višak stanova, velik je broj neprimjereno korištenih građevinskih i poljodjelskih parcela, pa sve do u novije vrijeme gotovo demografski ispražnjenih ruralnih prostora.

Obnova i revitalizacija područja u svijetlu prednosti i pogodnosti ovoga područja zasniva se na slijedećem:

- istaknuti **geoprometni i geostrateški položaj** koji je višestruko potenciran novim promjenama i položajem općine Dicmo kao područja na važnom međudržavnom prometnom pravcu.
- transformiranje poljoprivrednog zemljišta u visokokvalitetno poljoprivredno zemljište nesumnjiva je osnova za daljnju preobrazbu čitavog prostora, ali uz pažljivije zahvate nego do sada, posebno u odnosu na probleme očuvanja ekološke ravnoteže prostora, razvijanja sustava praćenja stanja (monitoring) i nadasve održavanja skupih infrastrukturnih zahvata,
- **pejzažna i fizionomska raznolikost područja**, od riječne ravnice do krških platoa i malih ruralnih cjelina na kršu. Sve su to jedinstveni prirodni potencijali koji u ukupnosti i sa širim prostorom čine izuzetni okvir jednog prepoznatljivog kulturnog i socijalnog miljea.

2. CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA OPĆINE I UREĐENJA NASELJA

2.1. Ciljevi prostornog razvoja županijskog značaja

Prema Prostornom planu Splitsko dalmatinske županije, na području općine Dicmo samo se jedno naselje može definirati kao nositelji razvitka u prostoru Županije u sustavu središnjih naselja i razvojnih središta. Prema administrativnoj podjeli naselje Dicmo je i općinsko središte:

Dicmo   manje lokalno (poticajno razvojno) središte

Ostala naselja nemaju središnje funkcije. Općina Dicmo nalazi se u zaobalnom dijelu i prema svojim resursima participira u ukupnom razvoju Županije i Države.

2.1.1. Razvoj naselja, posebnih funkcija i infrastrukturnih sustava

Prema Prostornom planu Splitsko dalmatinske županije u oblasti **uređivanja područja za razvoj naselja**, osnovni su ciljevi

1. Područja za razvoj naselja, tj. prostore u kojima se razvija najznačajniji dio stambenih i pratećih - javnih (zdravstvenih, socijalnih, kulturnih, upravnih, financijskih, obrazovnih i dnevno rekreativnih) i prometnih funkcija naselja, potrebno je mjerama prostorno planske politike, kao i mjerama politike razvijanja sustava prometne, komunalne i društvene infrastrukture racionalno razvijati i povećavati stupanj kakvoće života i rada u istima, te posebnim mjerama težiti smanjenju svih životnih rizika stanovnika;
2. Unutar područja za razvoj naselja je potrebno osigurati diversifikaciju namjene prostora, posebno za gospodarske (proizvodne zone, poslovne zone i sl.);
3. Veličinu područja za razvoj naselja u razdoblju do 2015.g. potrebno je ograničiti sukladno projekciji demografskog razvoja, centraliteta i položaja naselja, prema postojećoj izgrađenosti građevinskih područja naselja i postignutoj gustoći naseljenosti;
4. Za naselja bez izraženog centraliteta, odnosno bez središnjih funkcija, potrebno je omogućiti i racionalno građenje mješovitih stambeno-gospodarskih građevina u kojima se, uz stanovanje i posebne gospodarske ili poslovne građevine, smještaju sadržaji potrebni naselju;
5. Izgradnju i uređenje naselja, posebno neizgrađenih dijelova naselja (područje za razvoj naselja) temeljiti prvenstveno na detaljnijim planovima - urbanistički plan uređenja i detaljni plan uređenja.

Prema Prostornom planu Splitsko dalmatinske županije u oblasti cestovnog prometa treba osigurati optimalno povezivanje sa ostalim dijelovima Hrvatske i Europom;

-izgradnjom zaobilaznice Dicma;

-poboljšanjem stanja postojeće cestovne prometne mreže (rekonstrukcija, modernizacija, pojačano održavanje) da može primiti sadašnje i buduće prometne tokove uz primjerenu sigurnosti odvijanja prometa;

-omogućavanjem bolje prometne povezanosti između gradova i općina Županije.

2.1.2. Racionalno korištenje prirodnih izvora

Prema Prostornom planu Splitsko dalmatinske županije osnovni cilj razvoja u prostoru ovog područja predstavlja:

- racionalnim korištenjem prostora treba omogućiti funkcionalnu organizacija i štednju resursa. To se odnosi na zaustavljanje nepotrebnog zauzimanja prostora za izgradnju

naselja i formiranje građevinskih područja te na gradnju, i rekonstrukciju infrastrukturne mreže.

- gospodarske djelatnosti prioritarno locirati u već formiranim zonama (po potrebi s proširenjem) i tamo gdje to infrastruktura omogućava, bez zauzimanja novih površina šuma, obale, vrijednih poljoprivrednih površina. Postojeće djelatnosti koje po ovim kriterijima i usmjerenjima za sanaciju okoliša, ne odgovaraju prostoru u kom su locirane, postupno treba izmiještati i ne mogu se planirati proširenja na istoj lokaciji.
- županijski strateški cilj je da se značajnije ne mijenja bilanca osnovnih kategorija korištenja prostora, osobito ne na štetu prirodnih resursa od osobitog značaja i vrijednosti, nego da se poboljšavaju kvalitativne značajke i racionalno koristi već angažirani prostor.
- pri rješavanju sustava odvodnje potrebno je poštovati standarde u zaštiti okoliša, a osobito mora.
- U smislu opskrbe električnom i dr. energijom treba se uklopiti u energetske sustav na ekonomični način. Pri tome, a i sukladno visokim zahtjevima zaštite okoliša, koristiti i prirodne/alternativne energetske potencijale područja: more i dr.

2.1.3. Očuvanje ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša

Prema Prostornom planu Splitsko dalmatinske županije ciljevi očuvanja ekološke stabilnosti i vrijednih dijelova okoliša obuhvaćaju:

1. Osiguravanje praćenje stanja okoliša (monitoring) i mjerenje imisija na području na kojem je došlo do onečišćenja okoliša;
2. Osiguravanje uvjeta za vođenje katastra onečišćavanja te osiguravanje uvjeta za provođenje mjera zaštite okoliša;
3. Provođenje drugih mjera u skladu s posebnim propisima.

2.2. Ciljevi prostornog razvoja općinskog značaja

2.2.1. Demografski razvoj

Projekcija broja stanovnika

Potrebno je sagledati probleme, teškoće i ograničenja u razvitku Dicma te planskim instrumentarijem osigurati pretpostavke prema daljnjoj izgradnji i razvitku.

Općina Dicmo pripada zaobalnom području na kojemu se bilježi trajan pad broja stanovnika. Uvjeti za rad na području općine i na području susjednih centara omogućit će ostanak stanovništva i izvjesno naseljavanje. Stoga **ciljevi budućeg demografskog razvitka**, obuhvaćaju mjere za podizanje životnog standarda, odnosno osiguranje prostora za stanovanje, rad i rekreaciju. Naime, bez osnovne "kritične mase" stanovnika koja može povući odgovarajući gospodarski razvitak, nema razvoja ni revitalizacije područja.

Osnovni ciljevi u oblasti demografskog razvoja su:

- **Osiguranje ravnomjernijeg razmještaja stanovništva** na području općine moguće je ostvariti programima revitalizacije, prvenstveno napuštenih starih dijelova naselja, u kojima je bi se omogućio normalan standard stanovanja i bavljenje određenim aktivnostima (seoski turizam, poljoprivreda, rad u susjednim područjima);
- **Stimuliranje opremanja naselja** javnim sadržajima i sadržajima ugostiteljstva što će poslužiti kao osnova daljnjeg razvitka;
- **Naselja** uz vrijedne poljoprivredne površine zahtijevaju pažljiv proces izgradnje kako bi se sačuvalo vrijedno poljoprivredno zemljište

Negativni trendovi u kretanju ukupnog broja stanovnika dicmanskog kraja naročiti su izraženi nakon 1961. godine na što je posebno utjecala emigracija stanovništva vezana uz nemogućnost zapošljavanja na području vlastite općine. Na takva kretanja se u pravilu nadovezuje i narušavanje biološke strukture., tj. gubici u mlađim dobnim kategorijama koji se zatim fatalno reflektiraju i na obujam radnog kontingenta itd., a ovakvom je razvoju u nas svakako pridonijelo i poslijeratno favoriziranje urbanih centara uz obalu. Blizina makroregionalnog centra – Splita naročito je utjecala na emigraciju stanovništva dicmanskog kraja.

Posebno je zabrinjavajući pad 1991. u odnosu na 1981. god. od čak 14% koji nije zabilježen ni u jednom od provedenih popisnih razdoblja.

Krivulja kretanja broja stanovnika po popisnim razdobljima ukazuje na to da ih je maksimalan broj zabilježen 1971. godine od kada počinje i trend intenzivnog opadanja ukupnog broja stanovnika.

Predviđanje budućeg kretanja stanovništva općine Dicmo suočava se s problemom nedostupnosti vitalnih i drugih statistika u nekom dužem prethodnom razdoblju što je posljedica donedavne uključenosti mjesta u dicmanskom kraju u općinu Sinj radi čega su o prirodnom kretanju pučanstva i drugom raspoloživi samo zbirni podaci za sinjsku općinu. Projekcije o kretanju broja stanovnika i u mirnodopskim uvjetima uz mogućnost prikupljanja, obrade i kvalitetne interpretacije podataka uvjetuju i promjenjive mogućnosti sagledavanja, obuhvata i definiranja svih čimbenika utjecaja, napose gospodarskog razvoja. Zaključke o budućem kretanju s obzirom na broj stoga je najuputnije ili jedino moguće izvoditi iz prosječne godišnje stope promjene broja stanovnika i trenda kretanja apsolutnog broja stanovnika po popisnim godinama.

Na granice pouzdanosti zaključivanja o budućem kretanju isključivo na temelju povijesnih podataka ukazuje analiza trenda. Premda je trendove kretanja stanovništva smišljenim akcijama vrlo teško zaustaviti ili im promijeniti smjer, nije realno očekivati kako linija trenda ponekad sugerira da bi u relativno skoroj budućnosti došlo do velike pa i potpune depopulacije kraja jer se ne može očekivati ni da će susjedni krajevi pokazati toliku gospodarsku apsorpcijsku moć pa će silazna putanja krivulje biti bez sumnje zaustavljena barem u interakciji sa drugim sličnim trendovima u okruženju promatrane općine. Barem stoga se, ako se i apstrahiraju utjecaji eventualnog gospodarskog preporoda, nastavljanje trenda ne može prognozirati na dugi rok, tj. on će barem iz navedenog razloga biti prekinut. O vremenu nastupanja zaustavljanja prijašnjeg kretanja ili promjene smjera, npr. prekida trenda gubitka stanovništva odlučuju, međutim, makroekonomski ciklusi, teško mjerljiva i predvidiva kretanja. Slično važi i za kretanje drugačijeg predznaka koje se eventualno može očekivati na dicmanskom području i koje će isto tako naići na limit, granicu rasta determiniranu istim faktorima.

Odgovorne procjene, radi prethodno iznesenih i drugih ograničenja i okolnosti, mogu se zato dati u terminima ili granicama pesimističke ili optimističke odnosno donje i gornje granice mogućeg kretanja, uz pretpostavku revitalizacije gospodarskih aktivnosti.

Uvažavajući navedene pretpostavke u 2015. godini bi na području općine Dicmo moglo živjeti oko 4080 stanovnika.

Na području općine Dicmo 2001. godine bilo je ukupno 1084 stana ukupne kvadrature 75 651 m². Prosječna kvadratura stana tako je iznosila 69,8 m².

Stanova za stalno stanovanje je bilo 848 sa 61627 m² ukupne kvadrature, dok je 11 stanova napušteno.

Tablica 12. Stanovi na području općine Dicmo

	Ukupno	stanovi za stalno stanovanje				stanovi koji se koriste povremeno		Stanovi u kojima se samo obavljala djelatnost
		ukupno	nastanjeni	privremeno nenastanjeni	napušteni	stanovi za odmor	u vrijeme sezonskih radova u poljoprivredi	
Broj	1.084	848	779	58	11	229	6	1
m ²	75.651	61.627	56.932	4.137	558	13.628	326	70

Prethodno razdoblje u oblasti stanovanja karakterizira:

- relativna starost stambenog fonda
- prosječna površina stana od 69,8 m²
- mali broj stanova za povremeno stanovanje
- nezadovoljavajući stambeni standard u pogledu opremljenosti stambenog fonda instalacijama

Osnovni cilj stambene izgradnje u planskom razdoblju odnosi se na slijedeće:

- kvalitetnije opremanje stanova komunalnim instalacijama na svim područjima općine
- plansko usmjeravanje individualne stambene izgradnje te sanacija neplanske gradnje na pojedinim općinskim prostorima (posebno uz magistralnu cestovnu mrežu).

Stambene potrebe u budućnosti uvjetuju brojni i neizvjesni faktori koji se u prvom redu odnose na:

- demografska kretanja, tj. ostvarenje procijenjenog populacijskog rasta kao i proces strukturiranja obitelji
- realno postojeći i kvalitetan stambeni fond
- stanje stambenog fonda i intezitet njegova budućeg korištenja
- ekonomske prilike o kojima ovise sredstva potencijalnih investitora koja se mogu namijeniti izgradnji objekata za stanovanje
- obim tranzicije povremenog u stalno stanovanje

Stoga se projekcije razvitka stanovanja i stambene izgradnje mogu formulirati samo na nivou procjena. Procjenjuje se da će temeljem procjena stalnog broja stanovnika općine (4080 stanovnika) i prosječne veličine domaćinstva (3,5-3,8) biti potrebno od 1070-1165 nastanjenih stanova za stalno stanovanje u 2015. godini.

Procijenjeni standard stanovanja pretpostavlja 1 domaćinstvo 1 stan (objekt), te 100% -tnu opremljenost stanova (objekata) osnovnim instalacijama.

Očekivane buduće demografske promjene:

Zbog teških gospodarskih prilika u tranzicijskom periodu, posljedica ratnih zbivanja koja su utjecala na emigraciju iz brdsko-planinskih dijelova ovog područja, veoma je teško dati čvrstu prognozu kretanja broja i struktura stanovništva, posebno jer se radi o oblasti osjetljivoj na gospodarska i društvena zbivanja u užem i širem okruženju. Sigurno je da će u provođenju aktivne populacijske politike i naseljavanju nenaseljenih i slabije naseljenih prostora najučinkovitije biti mjere populacijske politike koje će se provoditi na razini države, a koje podrazumijevaju stimuliranje (kreditno, porezno, stipendiranjem, politikom zapošljavanja i sl.). Naselja Kraj i Osoje bilježe porast stanovnika, dok ostala naselja bilježe stagnaciju ili pad broja stanovnika.

Osim procjene broja stanovnika za 2015. godinu od 3400 Prostornim planom Županije je predviđeno oko 100 ležajeva u turizmu i oko 1300 ležajeva povremenog stanovništva što u sumi predstavlja oko 4800 planiranih korisnika prostora.

Obzirom na nove okolnosti, blizina Splita, izgradnja auto ceste, povećanja gospodarskih zona, planirano oživljavanje eko - turizma i drugih vidova turizma , atraktivnosti prostora ovim Planom planira se veći broj stalnih i povremenih stanovnika, te veći broj ležaja u turizmu.

Tablica 13. Planirano ukupno stanovništvo općine Dicmo

NASELJE	PLANIRANO UKUPNO STANOVNIŠTVO OPĆINE DICMO (2015g.)			
	STALNI STANOVNICI	POVREMENI STANOVNICI	TURISTI	UKUPNO
ERCEGOVCI	260	200	10	470
KRAJ	820	110	50	980
KRUŠVAR	700	200	10	910
OSOJE	540	150	10	700
PRISOJE	880	200	10	1090
SIČANE	660	200	10	870
SUŠCI	220	400	100	720
Ukupno	4080	1460	200	5740

Da bi se navedena kretanja ostvarila potrebno je:

- posebnim investicijama i programima revitalizacije obuhvatiti sva naselja razvojem diferenciranih programa kojima bi se zadržavalo postojeće stanovništvo i omogućio normalan životni standard i perspektive mlađem stanovništvu
- razvijati **obzirne razvojne programe turističkih aktivnosti i obiteljskih gospodarstava** koji će poštivati autohtone, naslijeđene oblike, unoseći nove sadržaje vezane uz specifične tradicije, običaje i stilove života
- **potpuna i održiva uporaba prostora općine Dicmo;** gotovo sav prostor se u kontekstu budućeg razvoja može smatrati resursom i najbolje se može koristiti i čuvati ako se rabi u cijelosti. Svaka djelomično ili kratkoročno zasnovana uporaba prostora prijeti poremećajima sustava, povećava troškove infrastrukture po jedinici ulaganja i vodi ka suboptimalnom iskorištenju razvojnih prednosti.
- **poticanje i privlačenje održivih-razvojnih pothvata** čiji će nositelji imati interes za očuvanjem prostora u cjelosti (vlasnici prostora, vlasnici kapitala, jedinica lokalne samouprave)
- **jedinica lokalne samouprave mora se javiti kao poduzetnik** koji ulaže u razvoj infra i supra strukture, potiče poduzetnike na održivi razvoj, i destimulira one koji žele ulagati u neprihvatljive programe.

2.2.2. Odabir prostorno razvojne strukture

Na odabir prostorno razvojne strukture prvenstveno utječe:

- daljni tijek procesa urbanizacije
- restrukturacija gospodarstva
- promjena politike korištenja i uređenja prostora

Daljnji tijek procesa urbanizacije

Očekuje se daljnje razvijanje procesa urbanizacije u kojem dominira naselje Kraj. Na temelju **dosadašnjeg kretanja i sadašnjeg stanja društveno-gospodarskog razvitka, širenja procesa urbanizacije na ovom području i preobrazbe pojedinih samostalnih naselja**, može se predvidjeti daljnje širenje ovog značajnog procesa u prostoru, iako neće biti jednako na čitavom teritoriju općine Dicmo i njegove šire okolice. I dalje će biti razlika po pojedinim područjima u intenzitetu procesa urbanizacije i njegovog utjecaja na preobrazbu pojedinih

naselja. Na to će utjecati lokalne posebnosti pojedinih područja, ali i prostorno ustrojstvo i razvitak unutar općine Dicmo i njegove šire okolice.

Ostala naselja predstavljaju danas pretežito ruralni tip naselja čije je širenje predviđeno na većim parcelama (preko 800 m²) te je uglavnom namijenjeno stambenim i gospodarskim objektima u funkciji revitalizacije poljoprivredne proizvodnje.

Restrukturacija gospodarstva

U budućoj strukturi gospodarstva i dalje će **dominantnu ulogu imati industrija, trgovina i promet i poljoprivreda. Turizam** će ubuduće imati sve značajniju ulogu kroz razvoj selektivnih oblika turizma: izletničkog, kulturno povijesnog, lovnog i sl.

Općina Dicmo; ima dobre uvjete za poljoprivrednu proizvodnju. Uzgoj stoke je također veoma značajan.

Promjena politike korištenja i uređenja prostora

Buduće **korištenje i uređenje prostora** prioritetno će se temeljiti na očuvanju poljoprivrednih površina od prenamjene, a šumsko zemljište te opožarene šume potrebno je reforestirati i obnoviti.

Budući razvitak naselja temeljiti će se na :

- razvitku procesa urbanizacije
- izbjegavanju prevelikih koncentracija stanovništva i težnjom za boljom disperzijom stanovništva u prostoru,
- spriječavanju negativnih demografskih trendova, ravnomjernijeg razvitka i razvitka policentričnog urbanog sustava te na težnji za podizanjem kvalitete života lokalnog stanovništva.

Uslužne funkcije podižu obrazovnu i kulturnu razinu, zdravstvenu kulturu i standard cjelokupnog stanovništva, pridonose povećanju socijalne sigurnosti i skrbi stanovništva, ostvaruju kvalitetnije ustrojstvo opskrbe, servisa i drugih usluga, te osiguravaju nesmetanu rekreaciju i odmor stanovništva. Kod svega toga treba predviđati ekonomičniji, racionalniji i funkcionalniji razvitak, razmještaj i strukturu središnjih uslužnih funkcija.

Prema tome, izvjesne prostorno - planske tendencije i pretpostavke (demografske prognoze, nastavak procesa urbanizacije, razvitak nekih gospodarskih djelatnosti, suvremenije planirana prometna mreža, ekonomičnija mreža središnjih funkcija, rast središnjih naselja) utječu na koncipiranje takvog sustava središnjih naselja koji će najviše odgovarati potrebama stanovništva i drugim korisnicima na području grada Trilja i njegovom okruženju te će se tako na najbolji mogući način uklopiti u cjelokupnu koncepciju prostornog razvitka i uređenja novih općina i gradova.

2.2.3. Unapređenje uređenja naselja i komunalne infrastrukture

Rješenje naseljske komunalne infrastrukture predstavlja prioritetan cilj uređenja svih naselja na području općine Dicmo:

- rekonstrukcija postojeće i izgradnja suvremene cestovne veze s ostalim područjima Županije i RH
- izgradnja obilaznice naselja Dicmo
- riješiti problem zbrinjavanja (i recikliranja) krutog otpada na cijelom području
- rekonstrukcija i unapređenje naseljskih prometnica i uređenje gospodarskih i protupožarnih puteva
- poboljšanje kvalitete elektroopskrbe i kabliranje elektroopskrbe mreže
- organizacija i uređenje športsko-rekreacijskih površina
- opremanje naselja objektima društvenog sadržaja (u skladu s mjestom i ulogom naselja u mreži naselja)

3. PLAN PROSTORNOG UREĐENJA

3.1. ORGANIZACIJA PROSTORA, OSNOVNA NAMJENA I KORIŠTENJE POVRŠINA

Organizacija prostora općine Dicmo temelji se na prikladnosti prostora za pretežne ili karakteristične namjene kao i na utvrđivanju dinamičnih djelovanja i učinaka funkcija u prostoru (prometni sustavi, urbana mreža, gravitacije, poticaji razvoju i revitalizaciji pojedinih područja, općoj zaštiti i uređenju prostora i sl.).

Temeljna organizacija prostora zasniva se na **prihvatnim kapacitetima prostora i osiguranju održivog razvitka** tj. očuvanju prostora za buduće generacije.

Dinamična komponenta uređenja prostora temelji se na unapređenju cestovne mreže državnog značaja (JAC, obilaznica Dicma) te rekonstrukcija i dogradnja ostalih cestovnih pravaca županijskog i lokalnog značaja.

U budućoj organizaciji prostora i dalje će najznačajniju ulogu imati **naselje Dicmo**, kao općinsko središte i manje lokalno (poticajno razvojno) središte te značajno središte rada i usluga.

Ostala naselja će razvijati pojedinačne središnje funkcije neophodne za unapređenje kvaliteta življenja na tom području.

U budućem korištenju i namjeni prostora općine Dicmo razlikuju se slijedeće površine na kojima je predviđeno uređenje, gradnja novih građevina te rekonstrukcija postojećih građevina:

Razvoj i uređenje površina naselja i površina izvan naselja

- izgrađeni dio građevinskog područja naselja (mješovita namjena – pretežito stanovanje) – žuta;
- neizgrađeni dio građevinskog područja naselja (mješovita namjena – pretežito stanovanje) – svijetlo žuta;
- gospodarska namjena – proizvodna namjena (I2)-pretežito zanatska (ljubičasta); poslovna namjena: (K1)-pretežito uslužna, (K2)-pretežito trgovačka (narančasta); ugostiteljsko turistička namjena (T2)-turističko naselje – eko selo (crvena); površine za iskorištavanje mineralnih sirovina (E3) – eksploatacija kamena (smeđa);
- športsko-rekreacijska namjena (zelena): šport (R1)(zelena);

poljoprivredne tlo isključivo osnovne namjene (smeđe):

- vrijedno obradivo tlo (narančasta)
- ostala obradiva tla (svijetlo smeđa)

šumske površine:

- zaštitna šuma (svijetlo zeleno);
- ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište – (bijelo);

ostale površine:

- posebna namjena (N) – tamno ljubičasta
- groblje (simbol);

Promet

(mreža i objekti za razvoj cestovnog prometa).

Građevinska područja

Izgrađene dijelove naselja predstavljaju područja pretežno zauzeta izgrađenim građevinama te opremljena osnovnom infrastrukturom tj. pristupnim prometnicama, vodom i strujom u okviru kojih je moguće vršiti interpolaciju i novu izgradnju sukladno uvjetima propisanim u odredbama za provođenje.

Neizgrađene dijelove naselja obuhvaćaju područja potpuno komunalno neopremljena i bez izgrađenih objekata. Na tim područjima gradnja nije moguća bez komunalnog opremanja tj. izrade dokumenata prostornog uređenja detaljnijeg stupnja razrade, osim u slučaju kad postoji cestovni priključak do parcele u minimalnoj širini od 3,5 m te je moguće rješenje elektroopskrbe, vodoopskrbe i odvodnje prema mjesnim prilikama.

U strukturi namjene površina građevinska područja naselja (izgrađeni i neizgrađeni dio) zastupljena su sa 490,20 ha, te zauzimaju 11,71% ukupne površine Općine.

Gospodarske zone namijenjene uređenju i gradnji izdvojenih gospodarskih – proizvodnih, poslovnih i ugostiteljsko-turističkih zona (industrijskih, skladišno-servisnih, prerađivačkih, trgovačkih i turističkih naselja). Proizvodno-poslovne zone zauzimaju 118,17ha površine, što je 1,72% površine Općine. Ugostiteljsko-turistička zona zauzima 12,12ha, što je 0,18% površine Općine.

Eksploatacijska polja namijenjena su eksploataciji tehničkog (drobljenog) kamena, površine su 69,56 ha, što je 1,02% površine Općine.

Športsko-rekreacijska namjena obuhvaća rekreacijske površine, zauzima 2,82ha, što je 0,04% površine Općine.

Izgrađene strukture van građevinskog područja zauzimaju 202,67ha, što je 2,69% od ukupne površine Općine.

Negrađiva područja namijenjena su intenzivnoj poljoprivrednoj proizvodnji, zaštitnim šumama, ostalim površinama koje je potrebno zaštititi u prirodnom stanju zbog izuzetne važnosti za očuvanje ekoloških vrijednosti i biološke raznolikosti područja (vodene površine i ostalo poljoprivredno i šumsko zemljište), te grobljima.

Poljoprivredno tlo isključivo osnovne namjene (vrijedno i ostala obradiva tla) na kojima će se u budućnosti stimulirati revitalizacija poljoprivredne proizvodnje. U tu svrhu će se omogućiti gradnja građevina izvan građevinskih područja naselja u funkciji obnove obiteljskih gospodarstava izuzev kompleksa polja (Dicmansko-Krušvarskog polja).

Poljoprivredne površine zauzimaju 1903,07ha, što čini 27,81% površine Općine.

Šumske površine obuhvaćaju šumu isključivo osnovne namjene (zaštitnu; zaštita naselja, poljoprivrednih površina, zaštita od bujica i erozije, šumu posebne namjene; zaštićenu i rekreacijsku te ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište; pašnjaci, kamenjare, neobrađeno, neobraslo i sl.)

Šumske površine zauzimaju 2334,60ha, što je 34,11% površine Općine, dok ostale poljoprivredne i šumske površine zauzimaju 1794,89ha, što je 26,23% površine Općine.

Ostale površine obuhvaćaju groblja i posebnu namjenu (vojska). Groblja zauzimaju površinu 3,22ha, što je 0,05% Općine. Posebna namjena Vojarna «Petar Berislavić», Kukuzovac (Sinj i Dicmo) na području općine Dicmo zauzima 115,35ha, što je 1,69% Općine.

Kako je već naglašeno, dinamička komponenta razvoja ostvaruje se izgradnjom i rekonstrukcijom cestovne prometne mreže, te je u cilju osiguranja funkcioniranja predviđene namjene prostora predviđena gradnja državnih (JAC, zaobilaznica Dicma, rekonstrukcija postojećih državnih cesta), županijskih cesta i uređenja njihovih kritičnih dionica (kroz naselja), lokalnih cesta (izuzetno važnih za međusobno povezivanje naselja), kao i ostalih javnih nerazvrstanih cesta (gospodarskih i protupožarnih puteva).

3.1.1. Utvrđivanje građevinskih područja

Građevinska područja određena su: granicama površine naselja, površine za razvoj naselja i površine izvan naselja za izdvojene namjene.

Građevinska područja razgraničena su prema namjeni. U građevinskim područjima površina izvan naselja za izdvojene namjene ako Odredbama nije drukčije propisano ne može se planirati stanovanje. Svaka namjena prostora razgraničena unutar građevinskog područja mora imati planirane javne površine, javne zelene površine, površine za infrastrukturu, površine za prateće sadržaje adekvatne planiranoj namjeni. Veličina, raspored i oblik građevinskih područja razgraničuju se Prostornim planom uređenja općine Dicmo kartografski prikaz 1 Korištenje i namjena površina.

Osnovni kriterij za određivanje veličine građevinskog područja je utvrđena izgrađenost postojećih građevinskih područja. Prostornim planom uređenja prikazan je izgrađeni i neizgrađeni dio građevinskog područja, i to grafički i numerički (u postotcima).

Prostornim planom uređenja općine Dicmo utvrđena je i gustoća naseljenosti izgrađenog djela građevinskog područja naselja.

3.1.2. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina (građevinska područja naselja i izgrađenih struktura izvan naselja; poljoprivredne, šumske, vodne te površine posebne namjene i ostale površine)

Tablica 14. Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina

Red. broj	Naziv općine: OPĆINA DICMO	Oznaka	Ukupno ha	% od površine općine	stan/ha ha/stan*
1.0.	Iskaz prostornih pokazatelja za namjenu površina				
1.1.	Građevinska područja ukupno		490,20	7,16	11,71
	Izgrađeni dio GP ukupno	GP	308,49	4,51	18,61
	kontinentalno ukupno		308,49	4,51	18,61
1.2.	Izgrađene strukture van građevinskog područja ukupno		202,67	2,96	28,32
		I	89,93	1,31	638,27
		E	69,56	1,02	825,19
		K	29,45	0,41	2032,58
		T	12,12	0,18	473,60
		R	2,82	0,04	2035,46
1.3.	Poljoprivredne površine ukupno	P	1903,07	27,81	0,33 *
	- vrijedno obradivo tlo	P2	1015,00	14,83	
	- ostala obradiva tla	P3	888,07	12,98	
1.4.	Šumske površine ukupno	Š	2334,60	34,11	0,41 *
	- zaštitne	Š2	2334,60	34,11	
1.5.	Ostale poljoprivredne i šumske površine ukupno	PŠ	1793,68	26,23	0,31 *
1.6.	Ostale površine ukupno		118,57	1,73	0,02 *
		N	115,35	1,69	
		G	3,22	0,05	
1.7.	Općina Dicmo ukupno		6844,00	100,00	1,19 *

Globalni odnosi namjene površina općine Dicmo pokazuje da, od ukupne površine općine u veličini od 6844,00ha, na građevinska područja namijenjena razvoju i širenju

naselja otpada 7,16%, na izgrađene strukture van građevinskog područja naselja 2,96% površine, na ukupne poljoprivredene površine 27,81%, na šumske površine otpada 34,11% , na ostalo poljoprivredno i šumsko zemljište te vodene površine 26,23%.

Izgrađeni dio građevinskog područja (308,49 ha) čini oko 62,93% od ukupno predviđenih površina za širenje i razvoj naselja. To znači da je 37,07% planirane površine za širenje naselja neizgrađeno.

Ovim Planom izvršena je revizija (smanjenje) građevinskog područja na način kako je utvrđeno Izmjenama i dopunama prostornog plana (bivše) općine Sinj za područje općine Dicmo kojim je bilo predviđeno 520,00 ha građevinskog područja u odnosu na koje neizgrađeni dio čini gotovo 40,00%.

Prema globalnoj analizi za naselja, najveće neizgrađene površine su predviđene na području naselja Osoja i Prisoja, što se posebno odnosi na stanovanje.

Ostale izgrađene strukture tj. površine za razvoj djelatnosti obuhvaćaju industrijske, poslovne, športsko rekreacijske, eksploatacijske zone.

U naseljima predviđeno građevno zemljište prelazi normativ od 300 m²/stanovniku za što je najveći «krivac» još uvijek važeće Izmjene i dopune prostornog plana uređenja (bivše) općine Sinj za područje općine Dicmo kojim taj normativ iznosi preko 1500 m²/stanovniku građevinskog područja. Naime, izvršena je znatna revizija građevnog područja utvrđenog Izmjenama i dopunama prostornog plana uređenja (bivše) općine Sinj za područje općine Dicmo (za oko 17%) čime je građevno područje racionalizirano.

3.2. PRIKAZ GOSPODARSKIH I DRUŠTVENIH DJELATNOSTI

3.2.1. Prikaz gospodarskih djelatnosti

- *Gospodarska namjena*

Planom su predviđene zone pretežno proizvodne (I2) i poslovne namjene (K1,K2), ugostiteljsko-turističke namjene (T2) i površine za iskorištavanje mineralnih sirovina (E), području slijedećih naselja:

Namjena proizvodnih i poslovnih zona je utvrđena fleksibilno na način da je u okviru njih moguća gradnja pretežito industrijskih sadržaja koji ne zagađuju okoliš (prerađivačka industrija vezana uz poljoprivrednu proizvodnju), zanatskih sadržaja te pretežno poslovnih sadržaja (uslužnih, trgovačkih, komunalno servisnih i sl. sadržaja, benzinskih postaja i sl.).

Navedene zone moguće je urediti temeljem dokumenata prostornog uređenja detaljnijeg stupnja razrade, urbanističkih planova uređenja) uz obvezu poštivanja strogih pravila zaštite okoliša tj. tla, voda i zraka.

Gospodarske zone uglavnom su predviđene na izdvojenim područjima naselja, odnosno uz sama naselja.

Radna zona «Dicmo» je djelomično realizirana, planira se proširenje zone. Uz trgovačke, skladišne i ostale poslovne sadržaje, mogu se smjestiti i radni pogoni čiste industrije.

U okviru navedenih zona, gdje se to pokaže najpovoljijim, moguć je smještaj poljoprivrednog centra u svrhu opsluživanja okolnih poljoprivrednih gospodarstava. U okviru centra su predviđeni servisi za poljoprivrednu mehanizaciju, poljoprivredne i veterinarske apoteke, sjedišta poljoprivredne savjetodavne službe, veterinarske službe, laboratoriji za analize pojedinih proizvoda, otkupne stanice, hladnjače, sortirnice voća i povrća, pakirnice, objekti za

preradu i doradu poljoprivrednih proizvoda (uljare, vinarije, mljekare i sl.) a sve ovisno od količine i kakvoće proizvodnje u njihovoj okolini.

Ugostiteljsko-turistička namjena – turističko naselje realizira se kao kompleksni program u smislu oživljavanja postojećih napuštenih sela.

Eksploatacijske zone

Eksploatacija kamena na području Čemernice, Križica i Sičana može se vršiti do okončanja eksploatacije odobrene količine rezervi. Proširenje je moguće nakon eksploatacije odobrenih rezervi i sanacije.

U okviru zona eksploatacija moguć je smještaj samo pratećih sadržaja u funkciji eksploatacije tj. manjih pogona, upravnih zgrada, parkirališta i sl., uz ozelenjavanje rubnih dijelova područja.

Rudarstvo i eksploatacija mineralnih sirovina vezana je na iskorištenje prirodnih resursa i te se djelatnosti smještaju uz ležišta sirovina.

U svrhu ishođenja lokacijske dozvole za eksploataciju mineralnih sirovina, potrebna je izrada studije utjecaja na okoliš.

Nisu poznata istraživanja o mogućim novim eksploatacijskim područjima (arhitektonsko-građevni kamen, građevni kamen i šljunak, gips, boksit i dr.). Stoga je, za potrebe novih eksploatacija mineralnih sirovina (Imber) na području općine Dicmo potrebno izvršiti prethodna istraživanja u cilju određivanja eksploatacijskih polja. Potrebno je voditi računa o rješenju mogućih konflikata s poljoprivredom i vodnim gospodarstvom te krajobraznim vrijednostima područja. Nove eksploatacije mineralnih sirovina nisu moguće unutar zaštićenih dijelova prirode ili dijelova prirode za koja se predlaže zaštita, područja uz spomenike kulture ili na područjima vrijednih šuma.

3.2.2. Prikaz društvenih djelatnosti

U razvoju područja bivše općine Sinj razlikuju se dva osnovna razdoblja. U razdoblju koje je trajalo do kraja II svjetskog rata ovo se područje razvijalo na temelju poljoprivrede. Poljoprivreda kao osnovica razvoja uvjetovala je i tip naseljavanja oko polja za ratarska naselja (poput dicmanskog kraja) i u pobrđima za stočarska naselja, te tip naselja koja su uglavnom nekompaktna i sastavljena od više zaselaka.

Poslije II svjetskog rata razvoj se temeljio na industriji, ali su se industrijski pogoni locirali uglavnom na priobalnom području i to pretežito na užem području Splita i njegovim predgrađima, što je imalo za posljedicu jake migracije stanovništva ka obali. Takav tip urbanizacije uvjetovao je funkcionalne i strukturalne konflikte.

Posljedica je toga da je cijeli prostor bivše općine Sinj, a samim tim i prostor općine Dicmo funkcionalno ovisan o Splitu, budući da stanovništvo na tom području može zadovoljiti ¼ svojih potreba, a na području općine Dicmo niti toliko. Stoga je intencija nove administrativno – teritorijalne podjele upravo postizavanje više razine opremljenosti područja središnjim funkcijama. U novim općinskim središtima kakvo je i Dicmo treba računati sa njihovim osamostaljenjem na način da se omogući njihova oprema dječjim vrtićima, osnovnim školama, zdravstvenom stanicom, društvenim prostorijama, osnovnom i specijaliziranom trgovinom, uslugama i servisima, ispostavama banaka i sportskim terenima.

Razmještaj i razvitak središnjih funkcija treba biti u pojedinim središtima prema izvršenoj klasifikaciji središnjih funkcija za pojedine kategorije središnjih naselja. Sve funkcije u središnjim naseljima, treba razvijati i dimenzionirati u skladu s razvitkom općine Dicmo povezano s njenim brojem stanovnika, koji gravitira i koristi te usluge kako bi se na racionalan način približile središnje i druge funkcije stanovništvu i drugim korisnicima, osobito

one koje su im potrebne češće ili u svakodnevnom životu, pružajući im približno jednake uvjete života, te da tako doprinesu porastu kvalitete i standarda življenja.

U Prostornom planu su osigurani uvjeti za smještaj i razvitak sustava društvenih djelatnosti: predškolskih ustanova, osnovnih, građevina kulture i sporta, zdravstvenih i socijalnih ustanova, vjerskih građevina te ostalih građevina javnog interesa.

Prostori za razvitak sustava društvene infrastrukture i građevine u kojima su smješteni pojedini sadržaji nalaze se unutar građevinskog područja naselja pa je u drugoj detaljnijoj dokumentaciji prostora potrebno te prostore analizirati i u skladu s potrebama i mogućnostima odgovarajuće dimenzionirati.

Predškolske ustanove i osnovne škole (središnje i područne) smještaju se na način da zadovolje potrebe određenog područja i da stvore najprimjerenija gravitacijska područja. Pri određivanju lokacija mora se osigurati dostupnost prilaza i prijevoza i njihova sigurnost.

Vrsta i broj građevina društvenih djelatnosti određuju se mrežom građevina za svaku djelatnost na osnovi posebnih zakona i standarda.

Planom se preporučuju osnovni normativi za planiranje pojedinih središnjih funkcija:

	Brutto građevinska površina (m ²)
Obrazovanje:	
Osnovno obrazovanje	5,0 m ² /učeniku
Srednje obrazovanje	6,5 m ² /učeniku
Socijalna zaštita:	
Đački domovi	15 m ² /učeniku
Domovi za stare	15 m ² /korisniku
Domovi zdravlja	15 m ² /korisniku
Ambulante	0,04 m ² /stanovniku
Trgovina (prodajni prostor)	0,60 m ² /st
Trgovina (skladišni prostor)	0,25 m ² /st
Zanatstvo	0,10 m ² /st
Ugostiteljstvo	0,40 m ² /st

Za sadržaje javnih službi, te za djelatnost ostalih općih službi i institucija treba osigurati prostorne uvjete rada i razvoja.

Prostori za športske djelatnosti mogu se planirati i izvan građevinskog područja, prvenstveno u okviru rekreacijskih sadržaja, te kao sastavni dio mreže objekata društvenih djelatnosti (prvenstveno škola), ukoliko unutar građevinskog prostora nema dovoljno prostora za osiguranje potrebitog (propisanog) standarda za normalni rad.

Objekti društvenih djelatnosti, u skladu s potrebom lokacije, smještaju se u pravilu u dostupna područja, uz ulice koje omogućavaju kolnu i pješačku dostupnost sadržajima bez arhitektonskih barijera za hendikepirane osobe.

Razmještaj i razvitak sadržaja društvenih djelatnosti (javne funkcije) treba biti u pojedinim središtima prema izvršenoj klasifikaciji. Sve funkcije u općini Dicmo, ali i u drugim središnjim naseljima, treba razvijati i dimenzionirati u skladu s razvitkom ovog kraja, povezano s brojem stanovnika koji gravitiraju i koriste te usluge. Predložena je nova klasifikacija središnjih funkcija usklađeno s Prostornim planom Splitsko dalmatinske županije:

1. Uprava i pravosuđe
2. Udruge građana, političke stranke i druge organizacije
3. Vjerske zajednice
4. Obrazovanje i znanost

5. Kultura, umjetnost i tehnička kultura
6. Šport, rekreacija, zabava i odmor
7. Zdravstvo i socijalna skrb

Funkcija uprave i pravosuđa je uglavnom određena zakonom uz respektiranje postojećeg stanja. Općinsko središte, koje ranije nije bio sjedište bivše općine trebao bi imati ispostave županijskih službi i policijsku postaju, te javnog bilježnika. U Dicmu se nalaze institucije lokalne samouprave.

Udruga građana nastaju kao interes pojedinih lokalnih zajednica, humanitarnih nastojanja, strukovnih organiziranja i dr. U pravilu se smještaju unutar građevinskog područja naselja i nemaju posebne prostorne zahtjeve.

Vjerski sadržaji planiraju se unutar vjerskih zajednica koje se pojavljuju na ovom prostoru. Vjerski objekti se grade unutar građevinskog područja naselja uz uvažavanje specifičnosti građevina i potreba uređivanja prostora. Župni ured postoji u Dicmu i Krušvaru (Župa Krušvar – Ercegovci).

Planiranje **mreže predškolskih ustanova i osnovnih škola** je u nadležnosti lokalne samouprave. Organizirana središnja briga o predškolskoj populaciji planira se u naselju Kraj. Veličina i mreža predškolskih ustanova (potreban broj ustanova, veličina grupa-jedinica) dimenzionirati će se prema stvarnoj veličini dobne skupine 0-6 godina, a u skladu s državnim pedagoškim standardom.

Na području općinskog središta Dicma djeluje osmogodišnja škola «Ante Starčević», te područna (četverogodišnja) osnovna škola u Krušvaru. U naseljima Ercegovci i Sušci postoje objekti škola, ali nisu u funkciji.

Tablica 16. Opremljenost naselja općine Dicmo

Naselja	Škola	Zdravstvena ustanova	Poštanski ured	Župa
Ercegovci	+ (nije u funkciji)			+
Kraj-Dicmo	+	+	+	+
Krušvar	+			+
Osoje				
Prisoje				
Sičane				
Sušci	+ (nije u funkciji)			+

U Dicmu nema sadržaja **kulture i športa**, koji bi se trebali razvijati uz osiguranje prostornih potreba u skladu s razvojem općine.

Zdravstvo na području općine Dicmo organizirano je tako da postoji ambulanta opće medicine i ljekarna.

Primarna razina zdravstvene zaštite se utvrđuje za slijedeća gravitaciona područja:

- dom zdravlja - gravitacijsko područje 20.000 stanovnika
- ambulanta opće medicine – gravitacijsko područje 2.000 stanovnika
- 1 tim cjelovite primarne zaštite na 1.000 stanovnika
- hitna medicinska pomoć (dežurstvo ili pripravnost lječnika primarne zdravstvene zaštite)
- ljekarne – gravitacijsko područje min. 5.000 stanovnika

Shodno analizi javnih funkcija utvrđuje se njihov razmještaj u pojedinim središtima prema izvršenoj klasifikaciji središnjih funkcija za pojedine kategorije središnjih naselja. Potrebno je težiti ka predloženim funkcijama centraliteta, ali nije obvezna središnja funkcija.

Tablica 17. Planirana klasifikacija javnih funkcija prema kategorijama središnjih naselja

Temeljne skupine središnjih funkcija (djelatnosti)	Središte općine (lokalno središte)	Naselja s pojedinačnim središnjim funkcijama
1. Uprava	opć. vijeće opć.poglavar. načelnik uprav. odj. opć. (ispos.žup.ured.) (opć. služba motrenja i obavješćivanja) (policajska postaja) (općin.postroj. i stožer civilne zaštite) opć.vatrog.zaj. udrug.dobr.vatr. (ispostava porezne uprave) (ured za spom. kult. i prir.) (dopisništvo. HINA) (klimatol.meteor. postaja)	mjesni odbor udrug.dobr.vatr.
2.pravosuđe	(javni bilježnik)	
3.udruga građana, političke stranke i druge organiz.	(udruženje obrtn.) opć.turist.zaj. opć.razina udr., klub., liga, sekc.i dr.udr.građ. općin. razina političkih stranaka i sindikalnih org. opć. razina org. crvenog križa (HAK - autoklub) (auto škola)	(turist. društvo) (pojedinačne udr. građana- ispost.) (političke stranke -osnov. jedinice, sindikalne org.)
4. Vjerske zajednice	opć. komis.za odn. s vjer. zajed RK župa - župni ured i crkva , (samostan) , (ostale vjer. zaj.)	RK župa - kapel. - ured i crkva , (samostan) , (ostale vjer. zaj.)
5. Prosvjeta školstvo obrazov.	dječji vrtić matična osnovna škola (osnovna umjetn. škola-glazba,ples) (strukovna škola ili odj. sred.škole)	dječji vrtić područn. razred. odjeli osnovne škole
6. Kultura, umjetn. I tehnička kultura	(javne ustanove u kulturi kojima su osnivači ili vlasnici općine) dom kulture (muzej) narodna knjižnica i čitaonica (amater. kazališt.) (amater.radio post.) (klape) (limena glazba) KUD (otvoreno pučko učilište) (kinematograf) (samostalni umjetnici) (ogr. Matice hrv.) (udruga tehn.kult.)	Čitaonica (KUD)
7. Šport, rekreacija, zabava i odmor	(zajednice športskih udruga) športska društva i klubovi (županijska i opć. šport. natjec. i priredbe) otvoreni športski objekti: športska igrališta za nogomet i po koji mali šport s gledalištem (zatvoreni športski objekti: školska dvorana) (pojedinačni objekti za rekreaciju, zabavu i odmor)	pojedini športski klubovi općin. natjec. jedno ili više otvorenih športskih igrališta
8. Zdravstvo	primarna zz Ambulanta opće medicine (bez stalnog liječnika, stalna patronažna sestra) Depo lijekova	primarna zz (Ambulanta opće medicine - bez stalnog liječnika, stalna patronažna sestra) (Depo lijekova)
9. Financ. I druge slične uslužne djelatn.	(poslovna banka ili mjenjačnica) (zast.osig.zav.) (pr. mj. hrv.lutr.) (poslov.tur.agen.) (pojedine uslužne poslovne tvrtke)	(mjenjačn.)
10. Prometne usluge	(autobus. stan.)	

	pom.pošt.ured (aut.telef.cen.)	(pom.pošt. ur.-tel.gov.)
11. Trgovina i ugostit.	(hotel-prenočište)	
	gostionica	gostionica
12. Obrt i druge usluge	obrt. radionice i usluge	(pojedinačni obrti)

3.3. UVJETI KORIŠTENJA, UREĐENJA I ZAŠTITE PROSTORA

Jedan od temeljnih pristupa u korištenju prostora je očuvanje prirodnih i stvorenih vrijednosti prostora, jer sva kulturna dobra zajedno sa okolinom čine prostornu baštinu.

Obzirom da kulturno i prirodno nasljeđe predstavlja harmoničnu cjelinu, čiji je element nedjeljiv, nameće se potreba integralnog pristupa analizi, vrednovanju i zaštiti prostora koja se temelji na činjenici da kulturna i prirodna baština predstavlja temelj identiteta i dokaz kontinuiteta sredine, te ju je potrebno zaštititi od svake daljnje devastacije i degradacije temeljnih vrijednosti. Osim pojedinačnih građevina kulturnu baštinu čini i prostorna baština, bilo da je rezultat ljudskog djelovanja kroz povijest, ili je djelo prirode. Prirodni krajolik je neponovljiv, a svako novo širenje građevinskih zona u kvalitetne pejzažne prostore znači osiromašenje i gubitak za cijelu zajednicu.

Povijesne cjeline i ambijenti, kao i pojedinačne građevine sa spomeničkim obilježjima, zajedno sa svojim okolišem, moraju biti na kvalitetan način, sukladno njihovim prostornim, arhitektonskim i etnološkim i povijesnim karakteristikama, uključeni u budući razvoj.

Prostornim planom su utvrđene mjere zaštite prostora, odnosno zaštite;

- krajobraznih vrijednosti;
- prirodnih vrijednosti;
- kulturno povijesnih cjelina.

Povijesne naseobinske i graditeljske cjeline, prirodni i kultivirani krajobrazi, kao i pojedinačne građevine spomeničkih obilježja s pripadajućim građevnim česticama, te fizičkim vizualno istaknutim okolišem, moraju biti na stručno prihvatljiv način uključeni u budući razvitak Općine i Županije.

Zaštita kulturno-povijesnih i prirodnih vrijednosti podrazumijeva ponajprije sljedeće:

- očuvanje i zaštitu prirodnoga i kultiviranoga krajolika kao temeljne vrijednosti prostora;
- poticanje i unapređivanje održavanja i obnove zapuštenog poljoprivrednog zemljišta, zadržavajući njihov tradicijski i prirodni ustroj (osobito terasastih površina);
- zadržavanje povijesnih trasa putova (starih cesta, pješačkih staza, poljskih putova i šumskih prosjeka);
- očuvanje povijesnih naseobinskih cjelina (sela, zaselaka i izdvojenih sklopova) u njihovu izvornom okruženju, s povijesnim graditeljskim ustrojem i naslijeđenom parcelacijom;
- oživljavanje starih zaselaka i osamljenih gospodarstava etnološke, arhitektonske i ambijentalne vrijednosti;
- očuvanje i obnovu tradicijskoga graditeljstva (osobito starih kamenih kuća), ali i svih drugih povijesnih građevina spomeničkih svojstava, kao nositelja prepoznatljivosti prostora;
- očuvanje povijesne slike, volumena (gabarita) i obrisa naselja, naslijeđenih vrijednosti krajolika i slikovitih pogleda (vizura);

- zadržavanje i očuvanje prepoznatljivih toponima, naziva sela, zaselaka, brda i potoka, od kojih neki imaju simbolična i povijesna značenja;
- očuvanje prirodnih značajki dodirnih predjela uz zaštićene cjeline i vrijednosti nezaštićenih predjela kao što su prirodne šume, kultivirani krajolik – budući da pripadaju ukupnoj prirodnoj i stvorenoj baštini.

3.3.1. Područja posebnih uvjeta korištenja – prirodna baština

Na području općine Dicmo nema zaštićenih djelova prirode.

3.3.2. Područja posebnih uvjeta korištenja – kulturno-povijesna baština

Suvremeni, kompleksan pristup graditeljskom nasljeđu polazi od principa aktivne zaštite, a to znači da taj postupak ne obuhvaća samo konzervatorske postavke, obradu i intervencije, već cjeloviti integralni društveni proces vrednovanja i revitalizacije kulturno-povijesnog nasljeđa. Uspostava i provođenje mjera zaštite i obnove kulturne baštine proizlazi iz zakonskih propisa i standarda.

Posebnim mjerama utvrđuju se obvezni upravni postupci te načini i oblici graditeljskih i drugih zahvata na :

- 1) Arheološkoj baštini
- 2) Povijesnim sklopovima i građevinama
- 3) Etnološkoj baštini

Posebom konzervatorskom postupku podliježu zahvati nad objektima kulturne baštine:

popravlak i održavanje postojećih građevina, nadogradnje, prigradnje, preoblikovanje i građevne prilagodbe (adaptacije), rušenja i uklanjanje građevina ili njihovih dijelova, novogradnje na zaštićenim parcelama ili unutar zaštićenih predjela, prenamjene građevina, izvođenje radova na arheološkim lokalitetima i sl.

U skladu s važećim zakonima i propisima za sve gore navedene zahvate na građevinama , sklopovima i predjelima, za koje je ovom Planom utvrđena obveza zaštite, potrebno je ishoditi propisane suglasnosti od nadležne Uprave za zaštitu kulturne baštine (Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine – Konzervatorski odjel u Splitu):

- posebne uvjete (u postupku izdavanje lokacijske dozvole
- prethodno odobrenje (u postupku izdavanje građevne dozvole)
- nadzor u svim fazama radova (na koje se odnose posebni uvjeti i prethodno odobrenje) provodi nadležna uprava za zaštitu kulturne baštine

Građevine kod kojih su utvrđena spomenička svojstva i na koje se obvezno primjenjuju sve odredbe o zaštiti kulturne baštine, smatraju se one koje su navedene u Planu, bez obzira na trenutni formalno-pravni status građevine u dokumentaciji Službe zaštite.

Prostor općine Dicmo zahvaljujući svom geografskom položaju na plodnom i strateški značajnom području ističe se neprekinutom kontinuitetom življenja od prapovijesti i antike do danas. Bogat je kulturno-povijesnim nasljeđem nastalim u različitim vremenskim periodima i pod različitim kulturnim utjecajima. Zbog svoje fizičke strukture graditeljsko nasljeđe tog područja osjetljivo je i sklono propadanju pod trajnim utjecajima i pritiscima aktivnog života.

Popis spomenika i spomeničkih cjelina:

Ercegovci

- Srednjovjekovno groblje kod crkve sv. Ilije
- Crkva Sv. Ilije
- Prapovijesna gomila, likalitet Ajdučica gomila

- Ulomak antičke ceste kod Bojića kuća

Krušvar

- Gradina Trapošnik, prapovijest
- Gradina Vojkovića, prapovijest
- Župska crkva sv. Ivana Krstitelja, 18.st.
- Seoska lokva "Botića Lokva"
- Prapovijesna gradina, lokalitet Jadrina gomila
- Prapovijesna gradina na Jedinu drinak

Osoje

- Gradina Mala Grubiša zapadno od Butiga
- Župska crkva sv. Jakova, 20. st.
- Groblje s crkvom sv. Josipa
- Prapovijesna gradina Velika Grubeša
- Prapovijesna gomila na lokalitetu Gaj

Prisoje

- Gomila na Čemernici, prapovijest
- Gomila sjeverno od Prisoja
- Crkva Gospe od zdravlja
- Crkva Sv. Klementa
- Prapovijesna gradina na Čemernici, lokalitet Ogredine
- Ulomak antičke ceste između Mojanke i Klanca

Sičane

- Rimska putna postaja s ostacima arhitekture, dekoracije i natpisa
- Gomila na Visokoj
- Prapovijesni obrambeni zid na Mojanki
- Sičanska gradina
- Srednjovjekovno groblje uz crkvu sv. Nikole
- Prapovijesna gomila, lokalitet iznad lokve Jasenovača

Sušci

- Gradina u Koritima
- Gradina u Sušcima
- Pravoslavna crkva Uspenja Bogorodice, 18/19. st.
- Prapovijesna gomila na lokalitetu Šerbine kuće
- Prapovijesna gomila na lokalitetu iznad Starih kuća
- Prapovijesna gomila na lokalitetu Ledenica

Osoje/Prisoje

- Ruralna cjelina Butige

Sičani/Prisoje

- Gomila na Mojanki

Kraj/Sičane/Prisoje

- Prapovijesna gomila na Glavici

Arheološka baština - Arheološki pojedinačni lokaliteti

Povijesni sklop i građevina – Sakralne građevine

Zaštitom pojedinačnih kulturnih dobara obuhvaćene su registrirane, preventivno zaštićene ili evidentirane pojedinačne građevine ili građevinski sklopovi. Arheološka baština, te povijesni sklopovi i građevine prikazane su na kartografskom prikazu 3.1. Područja posebnih uvjeta korištenja .

Rad na izradi popisa registriranih i preventivno zaštićenih kulturnih dobara trajan je proces. Kulturna dobra koja tijekom vremena budu upisana u popis registriranih i preventivno

zaštićenih kulturnih dobara, a sada se nalaze u statusu evidentiranih, također su obuhvaćena mjerama zaštite ovdje određenim za pojedinačna kulturna dobra. Promjene u popisu biti će dostavljane nadležnim gradskim i županijskim tijelima.

Radnje koje bi mogle prouzročiti promjene na nepokretnom kulturnom dobru, promjene namjene zaštićenog kulturnog dobra, kao i promjene u zaštićenom okolišu kulturnog dobra, mogu se poduzimati samo uz posebne uvjete i prethodno odobrenje nadležnog tijela za zaštitu kulturnih dobara.

Nisu dopuštene radnje koje bi mogle narušiti integritet nepokretnog kulturnog dobra.

Zaštitu treba provoditi cjelovito što podrazumijeva istodobnu zaštitu same građevine i svih dijelova elemenata pripadajućeg prostora, odnosno parcele, u pravilu uz obavljanje uz očuvanje izvorne namjene i sadržaja u zaštićenim građevinama i pripadajućim parcelama.

Za sanaciju i provođenje zaštitnih radova na ugroženim odnosno oštećenim kulturnim dobrima potrebno je izraditi odgovarajuću arhitektonsko-građevinsku dokumentaciju postojećeg stanja sa prijedlogom sanacije i obnove, a prema konzervatorskim uvjetima nadležne službe zaštite.

Mjere zaštite i odredbe za provedbu.

Zaštićena pojedinačna kulturna dobra bez obzira na stupanj zaštite područja ili naselja u kojem se nalaze:

-svi zahvati trebaju omogućiti očuvanje, sanaciju i obnovu izvornih arhitektonskih i tipoloških karakteristika, te parcele, u pravilu uz očuvanje izvorne namjene;

-eventualna nova namjena mora se prilagoditi očuvanoj građevnoj strukturi;

-sanacija i obnova svake zgrade mora se provoditi sukladno izvornom arhitektonsko-oblikovnom konceptu, uz očuvanje pripadajućih parcela, odnosno posjeda s kojima čine kvalitetnu cjelinu;

-nisu dopuštene intervencije koje mogu ugroziti spomenički karakter, bilo da se radi o rekonstrukciji, nadogradnji, preoblikovanju ili prenamjeni u sadržaje koji nisu primjereni karakteru objekta odnosno karakteru šireg okoliša, kao niti preparcelacija;

-nije dopuštena ugradnja i zamjena građevnih elemenata i materijala koji nisu primjereni povijesnom i spomeničkom karakteru objekta (PVC ili metalna stolarija, pokrov neprimjerenim crijepom i sl.), osim iznimno na onim građevinama u potezima ulica gdje su prizemlja javne namjene (lokali), a prema uvjetima izdanim od nadležnog konzervatorskog tijela.

-nije dopušteno uklanjanje objekata u svrhu gradnje zamjenskih, osim iznimno pod uvjetima propisanim člankom 64. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara.

-za sve zahvate na kulturnom dobru potrebno je ishoditi posebne uvjete i prethodno odobrenje nadležnog tijela za zaštitu kulturnih dobara. (Članak 60, 61, 62, 63 Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, NN 69/99)

Lokaliteti koji su zaštićeni kao pojedinačno kulturno dobro uređuju se isključivo temeljem detaljne planske dokumentacije i projekata, kojima prethode posebni uvjeti i prethodno odobrenje. Sakralne i civilne građevine mogu mijenjati namjenu (metoda revitalizacije) tek temeljem izvršene konzervacije koja može uključivati metodu anastilozne, restauracije i tipološke rekonstrukcije ukoliko se takve metode potvrde kao poželjne u postizanju integriteta kulturnog dobra.

Preporuča se raspisivanje arhitektonskih natječaja kao metoda za postizanje izvedbenih (glavnih) projekata uređenja lokaliteta. Arhitektonski natječaji u svojim propozicijama trebaju imati ugrađene gore određene mjere zaštite pojedinačnih kulturnih dobara.

Područja etnološke baštine

Prostor obuhvata predmetnog Prostornog plana tijekom povijesti bio je ruralni prostor. Danas je u velikom dijelu sačuvana matrica tradicijskog građenja i oblikovanja. Konzervatorskom podlogom zaštićena su i evidentirana etnološka područja i utvrđene prostorne međe zaštite.

Prema Članku 56. zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99), stavak 2, opći uvjeti zaštite i očuvanja područja etnološke baštine određenim ovom konzervatorskom podlogom su:

- potrebno je očuvati od daljnje izgradnje u najvećoj mogućoj mjeri
- uređuju se revitaliziranjem tradicionalne mreže naselja u kojima se planskim pristupom revitaliziraju lokalne tradicije.
- izuzetno se dozvoljava izgradnja pojedinačnih stambenih ili gospodarskih cjelina u agrarnom prostoru ruralnih naselja, ali na način da izgradnja ne izmjeni tradicionalne osobitosti šireg prostora (terase, suhozidi, vegetacija).
- mjere pošumljavanja u agrarnom krajoliku neautohtonim vrstama dopuštaju se samo u neposrednoj provedbi mjera zaštite od erozije, dok se predjeli iznad terasasto kultiviranih obronka trebaju obogatiti pošumljavanjem autohtonim vrstama.
- očuvanje etnoloških vrijednosti neposredno je vezano uz očuvanje vitaliteta naselja, te je stoga potrebno je kroz djelovanje ustanova, zaklada ili fundacija promovirati tradicionalne elemente u kulturnom stvaralaštvu stanovnika etnoloških područja, a razvoj gospodarskih djelatnosti vezati za radne običaje stanovnika (poljoprivredna proizvodnja, obrt, turizam na seljačkim domaćinstvima).
- unutar područja etnološke baštine mogu biti uključena naselja morfološke, tipološke, strukturalne ili funkcionalne osobine tradicionalnog uređenja ruralnog prostora. Unutar područja etnološke baštine potrebno je uspostaviti posebne mehanizme nadzora građenja van građevinskih područja ili zona izgradnje u agrarnim područjima, te usmjeravati izgradnju objekata unutar područja tradicionalne izgradnje ruralnih naselja.
- unutar područja etnološke baštine, svi zahvati na postojećim objektima kao i nova izgradnja mogu se izvoditi isključivo prema uvjetima za korištenje i uređenje prostora u važećim prostornom planskim dokumentima u koja trebaju biti ugrađeni ovdje izneseni opći uvjeti zaštite, a što se utvrđuje prethodnom suglasnošću na donošenje dokumenta prostornog uređenja (Članak 56).
- propisuje mjera zaštite obvezne izrade detaljnije konzervatorske dokumentacije, kojom će se odrediti-inventarizirati posebno vrijedni prostori i građevine

Preporuča se formiranje etnoparka na jednoj od očuvanih lokacija unutar područja etnološke baštine.

3.3.3. Područja posebnih ograničenja u korištenju

U odnosu na zaštitu prirode utvrđena su područja posebnih ograničenja u prostoru vezana uz:

- osobito vrijedan predjel – kultivirani krajobraz
- točke i potezi značajni za panoramske vrijednosti krajobraza
- područje pojačane erozije
- vodozaštitnodručje (vodotok III kategorije)

Kultivirani krajolik Dicmansko-Krušvarskog polja koji uvjetuje očuvanje krajobraznih obilježja, potrebno ga je sačuvati od izgradnje jer zahtjeva trajnu rekultivaciju i ozelenjavanje.

Točke i potezi značajni za panoramske vrijednosti krajobraza označavaju istaknute točke u prostoru s kojih se pruža neponovljiv doživljaj doline Dicmansko-Krušvarskog polja. Na takvim mjestima potrebno je urediti izletišta ili odmorišta s manjim ugostiteljskim objektima, čija površina ne može biti veća od 100 m² tlocrtne površine, visine prizemlja.

Općina Dicmo se nalazi u području VII, VIII i IX stupnja MCS skale.

Istražni prostor za eksploatacijska polja određuje se temeljem PPSDŽ i ovog plana, te na temelju Stručne rudarsko-geološke podloge koju je potrebno izraditi. Određuje se i obvezna sanacija istražnog prostora.

Zone sanitarne zaštite predstavljaju ograničenje u korištenju prostora na način da se u okviru utvrđenih zona (III) može graditi poštivajući odredbe Odluke o zaštiti zona sanitarne zaštite izvorišta.

3.4. RAZVOJ INFRASTRUKTURNIH SUSTAVA (promet, telekomunikacije, energetika, vodoopskrba, odvodnja)

3.4.1. Prometni sustav

U budućem razvoju općine Dicmo cestovni će promet i dalje imati primarno značenje u cjelokupnom prometnom sustavu obzirom na njegovu funkciju integriranja ostalih vidova prometa.

Planirana i izgrađena cestovna mreža razvrstana je prema funkcionalnom značenju i očekivanom prometnom opterećenju na slijedeće kategorije:

- državne ceste
- županijske ceste
- lokalne ceste
- nekategorizirane ceste, planinski protupožarni i gospodarski putevi.

Od značajnih prometnih pravaca koji prolaze općinom Dicmo treba istaknuti državne ceste D1 i D62, te planiranu Jadransku autocestu koja prolazi južnim padinama uz Krušvarsko polje. Trasa Jadranske autoceste proteže se neplodnim brdovitim terenom na prosječnoj nadmorskoj visini 350-400mm. Ova dionica spada u IV podsektor Split-Metković.

Državna brza cesta D1 predstavlja okosnicu sjever-jug na području Županije Splitsko-dalmatinske. Dionica do čvora Podi je izgrađena, rekonstruiran je dio ceste na predjelu Križice. Potrebno je rekonstruirati dio od čvora Podi do Križica, te se planira rješenje obilaska općinskog središta. Potrebno je naglasiti da se rješenjem obilaska općinsko središta – Dicma uz osiguranje obilaska grada Sinja i Hrvaca omogućava znatno sigurnije i brže odvijanje prometa u smjeru Splita, odnosno Knina, te nesmetano širenje općinskog sjedišta. Na planiranoj trasi državne brze ceste, obzirom na njen značaj i ulogu u širem prometnom sustavu, neophodno je planirati više pratećih uslužnih objekata (moteli, benzinske postaje i sl.) Obzirom na spomenutu etapnost realizacije predlažu se lokacije pratećih uslužnih objekata na potezu od Butiga do Mojanke.

Ostali već izgrađeni cestovni pravci, uz potrebu rekonstrukcije kritičnih dionica (korekcija nepovoljnih građevinskih elemenata i trasa te njihovo asfaltiranje), prekategoriizirane su u županijske i lokalne cestovne pravce.

Županijske ceste imaju funkciju međusobnog povezivanja naselja unutar regije, a lokalne ceste imaju funkciju povezivanja naselja međusobno i omogućavaju pristup na prometnice višeg reda.

Za kvalitetnije povezivanje svih općinskih naselja međusobno i sa općinskim središtem, potrebno je rekonstruirati niz lokalnih cestovnih pravaca.

Za obilaznicu Dicma utvrđen je zaštitni koridor od 50m. Unutar predviđenog koridora nije dozvoljena nikakva gradnja dok se ne utvrdi lokacijska dozvola za prometnicu.

Na postojećoj cestovnoj mreži državnog, županijskog i lokalnog značaja predviđeni su slijedeći zahvati:

- korekcija nepovoljnih građevinskih elemenata trasa, prvenstveno na mjestima gdje su prometne nezgode najčešće (proširenje profila cesta, povećanje horizontalnih i vertikalnih radijusa i sl.),
- modernizacija (asfaltiranje) preostalih važnijih cesta sa tucaničkim kolnikom.

Za potrebe poljoprivredne proizvodnje i osiguranje potpunijeg korištenja poljoprivrednih resursa područja predviđa se rekonstrukcija gospodarskih puteva.

U svrhu oživljavanja specifičnih vidova turizma i rekreacije utvrđeni su planinski (ujedno i protupožarni putevi).

Radi osiguranja prometa i sigurnosti ljudi Zakonom o javnim cestama utvrđeni su zaštitni pojasevi uz prometnice ovisno o kategorizaciji ceste.

Sva križanja se trebaju izvesti tako da vozilima omoguće sigurno uključivanje i isključivanje s ceste.

S državnih prometnica nije dozvoljen neposredni kolni priključak na parcelu.

Sa županijskih i lokalnih prometnica dozvoljen je direktan kolni pristup parceli, ali na način da su priključci koji se u neposrednoj blizini priključuju na kategoriziranu prometnicu zajednički.

Uz državne, županijske i lokalne prometnice (na područjima na kojima su ispunjeni posebni uvjeti u skladu sa zakonskim odrednicama) moguća je gradnja pratećih cestovnih objekata tj. Benzinskih postaja sa ugostiteljskim objektima, servisima i praonicama automobila, motelo i sl..

Uz ugostiteljske objekte, benzinske i servisne i druge objekte pokraj cestovnih prometnica, radi čije djelatnosti dolazi do zadržavanja vozila, potrebno je osigurati posebne površine za parkiranje i zaustavljanje vozila izvan kolnika u skladu sa važećim normativima.

Autobusna stajališta na državnim i županijskim prometnicama moraju se graditi izvan kolnika.

3.4.2. Pošta i telekomunikacije

Brzi napredak telekomunikacija uvjetovao je promjenu koncepta u zavisnosti o razvoju komunikacijske tehnologije i primjeni novih tehničkih dostignuća na ovom području.

U dijelu koji se odnosi na izgradnju TK vodova i mreža, ne predviđa se osiguranje novih koridora za izgradnju kapitalnih vodova. Za proširenje kapaciteta prvenstveno je potrebno koristiti postojeće infrastrukturne koridore i težiti njihovom objedinjavanju u cilju zaštite i očuvanja prostora i sprečavanje zauzimanja prostora za ovu namjenu.

Mreža se zasniva na dvorazinskoj strukturi. Za izbor sustava komunikacija u komunikacijskim čvorištima daje se rješenje sa izdvojenim digitalnim stupnjevima (RSS) i njima prema potrebi pripadajućim digitalnim pretplatničkim modulima (RSM).

Zbog velike mogućnosti zamjene i proširenje kapaciteta telekomunikacijski sustav će permanentno moći pratiti zahtjeve razvoja tj. Stvaranje mogućnosti za optički sustav povezivanja.

Na području općine Dicmo postoji jedan poštanski ured u naselju Kraj tj. u središtu općine. Potrebno je proširiti i osuvremeniti mrežu poštanskih ureda na području općine.

3.4.3. Energetski sustav

Program korištenja plina

Problem plinifikacije Dalmacije, u sklopu kojeg se promatra i plinifikacija Splitsko-dalmatinske županije, danas već prerasta samu energetska razinu. Sukladno nacionalnom energetskom programu PLINCRO predviđa se dovođenje prirodnog plina regionalnim plinovodom, koji općinom Dicmo prolazi uz državnu cestu D1.

Elektroenergetika

Osnovno napajanje ovog područja vrši se iz trafostanice 110/35 kV «Sinj», dok se distributivna 10 kV električna mreža područja Dicmo napaja dijelom iz trafostanice 35/10 kV «Sinj-1» i dijelom iz trafostanice 35/10 kV «Prančević».

Na području općine Dicmo postoji 22 trafostanice 10/0,4 kV od čega je osamnaest trafostanica u funkciji kao distributivne dok su četiri trafostanice namijenjene gospodarstvu. Postojeće trafostanice su uglavnom tipa tornjić ili stupne radialno napajane preko dviju čvornih trafostanica «Sičane 1» i «Prisoje 1».

Tablica 18. Prikaz postojećih trafostanica 10/0,4 kV na području općine Dicmo

Redni broj	Naziv i tip trafostanice	Instalirana snaga (kVA)
1	Sičane 1 - tornjić	50,0
2	Sičane 2 - tornjić	50,0
3	Sičane 3 - tornjić	50,0
4.	Sičane 4 - stupna	100,0
5.	Sičane 5 - stupna	100,0
6	Prisoje 1 - tornjić	100,0
7	Prisoje 2 - stupna	50,0
8	Krušvar 4 - tornjić	100,0
9.	Krušvar 3 - stupna	100,0
10	Krušvar 2 - tornjić	50,0
11	Krušvar 1 - stupna	50,0
12	Ercegovci - stupna	100,0
13	Dicmo 2 - stupna	100,0
14	Dicmo 3 - stupna	50,0
15	Dicmo 4 - gradska	630
16.	Dicmo 6 - gradska	630
17	Osoje 1 - tornjić	50,0
18	Dicmo (Kraj) - stupna	250,0
19	Sušci - tornjić	100,0
20	Bimont	250,0*
21	IGP Sadra	630*
22	Sičane C.S.	630*
U K U P N O :		2710

Iz tablice 18. se vidi da je za postojeće potrošače na području općine Dicmo na raspolaganju ukupna instalirana snaga distributivnih trafostanica 2.710 kVA

Električna mreža niskog napona na području općine Dicmo je uglavnom zračna nedovoljnih presjeka i velikih dužina te ne zadovoljava u pogledu sigurnosti, kvalitete i pouzdanosti isporučene električne energije.

Kao podloga za proračun perspektivnog vršnog opterećenja općine Dicmo predstavljaju podaci o planiranim urbanističkim kapacitetima

Na području općine Dicmo prisutno 903 domaćinstva dok se predviđa mogućnost porasta u perspektivi na ukupno 1100 domaćinstava.

Osim navedenoga na ovom području se predviđa proširenje radne zone Dicmo na ukupno cca 90 ha, izgradnja poslovne zone Čemernica od cca 40 ha te zona ugostiteljsko turističke namjene u Koritima i Radinjama.

3.4.4. Vodnogospodarski sustav

Korištenje voda (vodoopskrba)

Područje obuhvaćeno Prostornim planom sa aspekta vodnogospodarskog sustava, smješteno je na sjevernom području Mosora.

Vodoopskrbni sustav područja bivše općine Sinj vodom se opskrbljuje sa nekoliko izvorišta, pa je prema tome i vodopskrbni sustav sastavljen iz nekoliko sustava koji nisu međusobno povezani. Svaki od sustava u hidrauličkom smislu ima podsustave. Područje općine Dicmo pripada vodoopskrbnom sustavu «Ruda», podsustavu «Sinj – Dicmo – Bisko».

-Vodoopskrbni sustav «Ruda»

Izgradnjom HE «Orlovac», odnosno izgradnjom tunela za potrebe HE «Orlovac» naišlo se na znatne količine podzemne vode. Ista je iskorištena, te je u tunelu izgrađen zahvat i crpna stanica «Ruda» za potrebe vodoopskrbe naselja bivše općine Sinj i zagorskog dijela bivše općine Solin.

Crpna stanica «Ruda» ima kapacitet oko $Q=240\text{ l/s}$. Ovakav kapacitet postiže se paralelnim radom dvije crpke pojedinačnog kapaciteta $Q=120\text{ l/s}$.

Iz crpne stanice «Ruda» voda se tlačnim čeličnim cjevovodom promjera $D=500\text{ mm}$ dovodi do vodospreme «Ruda» kapaciteta 3000 m^3 , a izgrađena je sa kotom dna $427,5\text{ mnm}$.

Uz ovako definiran vodoopskrbni sustav iz vodospreme «Ruda» maksimalno može odlaziti količina vode $Q=333,6\text{ l/s}$.

Prema tome, ukupna količina vode od $Q=360\text{ l/s}$ neće se moći koristiti na postojećem vodoopskrbnom sustavu.

Iz predhodnih analiza proizlazi da do vodosprema ne dotječu potrebne količine vode. Potrebno je definirati dogradnju postojećeg vodoopskrbnog sustava po fazama da se osigura potreban dotok do vodosprema.

Kao prvu fazu dogradnje vodoopskrbnog sustava analiza se vrši na način da se osigurava dotok trenutno potrebnih količina vode do vodospreme. Prema proračunu potrebnih količina vode za cijelo područje bivše općine Sinj do vodospreme «Ruda» treba dovesti $Q=378,67\text{ l/s}$.

Postojeći kapacitet crpne stanice «Ruda» je $Q=240\text{ l/s}$. Dakle, potrebno je dograditi crpnu stanicu na način da se ugradi dodatna crpka koja će uz postojeće dvije osigurati potrebnu količinu vode. Vodoopskrbni sustav «V. «Ruda» – Otok – V.»Sinj» – V.»Trilj» dograđuje će se na slijedeći način:

- izgradnja paralelnog cjevovoda promjera 300 mm na dionici Otok – V. «Trilj», gdje je ugrađen cjevovod promjera $D=200\text{ mm}$
- izgradnja paralelnog cjevovoda promjera $D=500\text{ mm}$ na dionici Otok – V. «Sinj» od Otoka do prelaza Cetine

Dotok do pojedinih vodosprema bit će slijedeći:

Tablica 19. Dotok i potrebna količina vode

Vodosprema	Dotok l/s	Potrebna količina l/s
Sinj	269.00	254.43
Otok	57.11	43.23
Vratnice	17.48	9.00
Trilj	56.86	23.32
Strmendolac	40.20	43.65
UKUPNO	442.65	378.67

Dakle, ovakvom dogradnjom vodoopskrbnog sustav osigurali bi dovoljne količine vode na svim objektima vodoopskrbnog sustava.

Druga faza dogradnje ovog vodoopskrbnog sustava predstavlja izgradnju objekata koji će na lokaciji vodosprema dovesti potrebne količine vode za planski period od 30 godina.

Tablica 20. Potrebne količine vode

Vodosprema	Potrebna količina l/sek
Sinj	328.10
Otok	67.60
Vratnice	14.10
Trilj	40.00
Strmendolac	66.90
UKUPNO	516.70

Kao šta je vidljivo ukupna količina vode 516.70 l/sek potrebno je osigurati na lokaciji vodospreme «Ruda». Dakle, kapacitet crpne stanice «Ruda» potrebno je povećati sa sadašnjih $Q=240$ l/sek, odnosno u prvoj fazi $Q=378,7$ l/sek na konačnih $Q=521,03$ l/sek.

Ovakav kapacitet je moguće postići dogradnjom crpnih agregata odgovarajućeg kapaciteta i manometarske visine dizajna.

Ostali dio vodoopskrbnog sustava V.»Ruda» - «Otok» - V. «Trilj» - V. «Trilj» možemo dograditi na način da se izvrši izgradnja paralelnog cjevovoda na pojedinim dionicama vodoopskrbnog sustava. Kao što je iz predhodne analize (I faza) vidljivo dio paralelnog cjevovoda već je predložen kao rješenje dogradnje, te predstavlja polaznu točku za razmatranje daljnje dogradnje vodoopskrbnog sustava.

U skladu s potrebama u budućnosti, zahvaćene količine s Rude će se povećavati na oko 500 l/s (min. izdašnost izvora je oko 800 l/s). Potrebno je dograditi i crpnu stanicu na način da se dogradi crpka koja će uz postojeće dvije osigurati količinu od 378,7 l/sek vode, odnosno 521,03 l/sek.

Za opskrbu vodom naselja na području općine Dicmo potrebno je izgraditi vodospremu Krivi Dolac (kapaciteta $V=1000\text{m}^3$, kota dna 531,00mnm) uz crpnu stanicu Sičane, te crpnu stanicu i vodospremu Sušci (kapaciteta $V=200\text{m}^3$, kota dna 430,00mnm) s gravitacijskim cjevovodom za opskrbu naselja vodom, te vodospremu Vučipolje na području općine Dugopolje ($V=500\text{m}^3$, kota dna 393,60mnm).

Neka naselja imaju izgrađen cjevovod ali nema odgovarajući tlak za normalnu opskrbu, pa se planira ugradnja hidrofleks postojenja za normalnu vodoopskrbu.

Odvodnja otpadnih voda

Odvodnja otpadnih voda općine Dicmo rješavat će se kanalizacijskim sustavom gdje je to moguće. Široki prostorni razmještaj naselja niske gustoće stanovanja, morfološke i hidrogeološke karakteristike područja, nedostatak površinskih vodnih tokova kao mogućih recipijenata pročišćenih otpadnih voda i jedina moguća dispozicija upuštanjem u teren, zahtijevaju rješavanje odvodnje otpadnih voda razdjelnim sustavima pri čemu je veličina sustava odvodnje oborinskih voda ovisna o karakteru mogućih zagađenja određenog prostora i lokalnih mogućnosti retenziranja istih, odnosno kapaciteta poniranja u teren a fekalnih otpadnih voda o prostornom razmještaju sa stanovišta podzemnih voda sanitarno prihvatljiva lokacija upojnih bunara i ekonomskoj realnosti izgradnje, održavanja kanala i objekata samog sustava.

Odvodnja fekalnih otpadnih voda

Sve fekalne otpadne vode naselja moraju biti predhodno pročišćene prije upuštanja u teren na najpogodnijoj lokaciji utvrđenoj hidrogeološkim mikrozoniranjem. Fekalne vode manjih

naselja, odnosno objekata koji se iz ekonomskih ili tehničkih razloga neće moći priključiti na zajednički uređaj za biološko pročišćavanje rješavat će se izgradnjom vlastitih sabirnih jama. Za područje općine Dicmo predviđa se lokacija uređaja za biološko pročišćavanje i upojni bunar sjevero-zapadno od radne zone.

Sve fekalne vode naselja centralnog područja općine dovest će se gravitacijskim kolektorima do lokacije centralne crpne stanice uz jugozapadni rub radne zone odakle će se tlačnim cjevovodom odvoditi na uređaj za biološko pročišćavanje i potom gravitacijom prema upojnim bunarima.

Prikupljanje otpadnih voda naselja Sušci, Kraj i Prisoje vršit će se uglavnom putem gravitacijskih kolektora na koje će se neki dijelovi naselja morati priključiti preko crpnih stanica. Otpadne vode će se sa područja Sičana i Mojanke dovoditi gravitacijskim kolektorom. Iz naselja Osoje i Butige gravitacijskim kolektorom prikupljene fekalne otpadne vode će se putem crpne stanice i tlačnog cjevovoda dovoditi u glavnu kanalizacijsku mrežu u centru Dicma.

Za navedena naselja predviđa se izgradnja oko 17,00km gravitacijskih kolektora, te najmanje tri veće i nekoliko manjih crpnih stanica za oko 2,00km tlačnih cjevovoda (radi se o procijenjenim veličinama, a za utvrđivanje točnog položaja kolektora, crpnih stanica i tlačnih cjevovoda potrebno je izraditi idejno rješenje).

Na osnovu provedenih analiza utvrđen je nepovoljni položaj naselja Ercegovci i Krušvar za priključenje na jedinstven kanalizacijski sustav Dicma. Rješenja za ova naselja treba tražiti u izgradnji malih zasebnih kanalizacijskih sustava (sa vlastitim uređajima za biološko pročišćavanje) ili u okviru jedinstvenog rješenja skupa sa naseljem Bisko.

Odvodnja oborinskih otpadnih voda

Odvodnja oborinskih voda čitavog područja rješavat će se sa više desetaka samostalnih sustava ovisno o uvjetima konfiguracije terena kao i mogućnostima upuštanja u teren (kapacitet infiltracije), odnosno mogućnosti retenciranja prije infiltracije.

Obzirom na kvalitetu oborinskih voda također se predviđaju dvije vrste sustava.

Oborinske vode koje se prikupljaju sa prometnica i ostalih manipulativnih površina onečišćavaju se prikupljenim nečistoćama na ovim površinama, a moguća su onečišćenja zbog nesreća i drugih incidenata kao i provilenim gorivom i uljima, te kao takve moraju biti tretirane u adekvatnim separatorima i taložnicama prije upuštanja u teren.

Oborinske vode sa krovnih površina i drugih «čistih» površina koje nisu izložene mogućem onečišćenju mogu se direktno upuštati u teren. Rješenje prihvata i upuštanja u teren potrebno je riješiti na svakoj individualnoj (većoj ili manjoj) parceli ako je to ikako moguće kako bi se izbjegla izgradnja većih kolektora za ove vode, odnosno njima opterećivali kolektori onečišćenih oborinskih voda (povećanje profila kolektora, opterećenje upojnih bunara). Prikupljanje ovih voda u većim količinama je poželjno ako je moguće osigurati njihovo akumuliranje i kasnije korištenje u poljoprivredne svrhe.

Vrste oborinske vode i njihove količine na pojedinim djelovima područja, hidrogeološke okolnosti i ovisno o njima razrađena koncentrirana i disperzirana upuštanja vode u teren moguće je utvrditi jedino detaljnom projektnom dokumentacijom za konkretno područje, a nakon izrade idejnog rješenja cjelokupne kanalizacije i hidrogeološkog mikrozoniranja za dispoziciju i kvalitetu podzemnih voda značajnih lokacija, odnosno područja.

3.5. SPRJEČAVANJE NEPOVOLJNOG UTJECAJA NA OKOLIŠ I ZBRINJAVANJE OTPADA

Zbog bogate prirodne i kulturne baštine potrebno je neprekidno i sustavno provoditi mjere za poboljšanje i unapređivanje prirodnoga i kultiviranoga (antropogenog) krajolika, kao mjere za sprječavanje nepovoljnog utjecaja na okoliš.

Prostor je najvrjedniji resurs ali istovremeno ograničen i vrlo osjetljiv, pa je nužno prioritarno djelovanje na njegovoj zaštiti, sanaciji i unapređenju.

U skladu sa Strategijom prostornog uređenja Republike Hrvatske prostorno uređenje se definira kao aktivnost kojom se osiguravaju preduvjeti za učinkovito korištenje ali i zaštitu prostora sa ciljem ostvarivanja održivog razvoja. U tome se sučeljavaju stručna polazišta i opredjeljenja s različitim investicijskim nakanama podređenim prirodnim materijalnim i tehnološkim uvjetima.

Kapacitet eko sustava za prijem štetnih tvari na području općine Dicmo je ograničen s obzirom da se radi o području sa krškim, poroznim zaleđem. Dosadašnji i poglavito očekivani razvojni procesi nagovještavaju da bi neusklađivanje daljnjih razvojnih procesa sa kapacitetom eko sustava mogli dovesti do ekološki neusklađenog razvitka.

Realno je očekivati da koncentracija ljudi, građevina i aktivnosti dovodi do ugrožavanja prirodne sredine i postojećeg graditeljskog ambijenta (povećana emisija štetnih tvari, prenamjena i devastacija poljoprivrednih i šumskih površina, devastacija graditeljskog naslijeđa i sl.). Obzirom na karakteristike prirodnih elemenata prostora i antropogene utjecaje, najugroženiji dijelovi čovjekove okoline na području općine Dicmo su:

- poljoprivredno zemljište;
- bujična područja (erozija).

Zaštitu, racionalno korištenje prostora i unapređivanje čovjekova okoliša potrebno je provoditi kroz sve oblike djelovanja u prostoru što znači da svaka aktivnost, zahvat i intervencija u prostoru mora biti suglasna i usklađena s uvjetima koje zahtijeva zaštita prostora. Drugi vid je isticanje posebnih vrijednosti sredine koje se naglašavaju i stavljaju pod poseban režim korištenja, odnosno isključenje od nekih oblika korištenja. Treći oblik su intervencije sanacijom i drugim zahvatima kojim se ugroženi dijelovi dovode u zadovoljavajuće stanje.

Mjere sprječavanja nepovoljnog utjecaja na okoliš su:

- zaštita tla;
- zaštita voda;
- očuvanje čistoće zraka;
- zaštita od buke;
- zaštita biljnog i životinjskog svijeta;
- zaštita od elementarnih nepogoda (potresa, poplava, požara);
- zbrinjavanje otpada.

3.5.1. Mjere zaštite tla

Zaštita tla jedno je od ključnih pitanja zaštite okoliša. Tlo kao dio kopnenih ekosustava predstavlja važnu komponentu okoliša i privlači sve veću pozornost iz slijedećih razloga: pogoršanje ekosustava kao cjeline dovodi do manjeg i većeg oštećenja samog tla, a u ekstremnim slučajevima i do njegovog potpunog uništenja; tlo je u pravilu neobnovljiv prirodni resurs; oštećenje i uništavanje tla uzrokuje poremećaje u hidrološkom režimu okoliša; tlo se pored izloženosti štetnim utjecajima i samo javlja kao činitelj narušavanja okoliša.

Pod degradacijom tla, općenito se podrazumijeva: kvarenje ili gubitak na dulje ili kraće vrijeme proizvodne snage tla, onečišćavanje tla, nepovoljne promjene stanja i uloge tla u ekosustavu. Tipologija degradacije tla (OECD 1994.) razlikuje dva tipa procesa degradacije. Jedan tip procesa ima za posljedicu gubitak količine tla a drugi gubitak kakvoće tla. Promjene u kakvoći tla podrazumijevaju smanjenje plodnosti tla ili smanjenje sposobnosti tla za održavanje rasta biljaka prouzrokovane kemijskim, biološkim i fizikalnim promjenama.

Osnovni tipovi degradacije tla su: erozija, acidifikacija, promjene humanizacije i akumulacija štetnih tvari u tlu.

Za područje općine Dicmo, u cilju zaštite tla od zagađenja, potrebno je djelovati preventivno kako se, zbog građenja i razvitka, ne bi prekoračile preporučene vrijednosti kakvoće tla:

- u okviru praćenja stanja okoliša (monitoringa) sustavno mjeriti onečišćenja tala na temelju zakonske regulative.
- u okviru katastra emisija u okoliš voditi očevidnike za emisije onečišćavajućih tvari u tlo,
- smanjiti emisije onečišćujućih tvari (kontaminaciju teškim plinovima, otpadnim plinovima, komunalnim i industrijskim vodama, radionuklidima i dr.) u tlo na način da izvori emisija djeluju po standardima zaštite okoliša,
- smanjiti unos pesticida u tlo te smanjiti globalni proces humizacije tla,
- opožarene površine čim prije pošumljavati kako bi se smanjio učinak erozije tla,
- izgradnju seoskih cjelina, industrijske objekte, prometnice i sl. planirati na način da se što manje tla nepovratno izgubi,
- potrebno je provoditi sanaciju (eventualno prenamjenu) napuštenih eksploatacijskih područja (E3) a otvaranje novih eksploatacijskih polja uvjetovati što dalje od naselja, spomeniku kulture i vrijednih krajobrazu.
- uz ceste s velikom količinom prometa uređivati pojaseve zaštitnog zelenila i drvorede primjerene širine te ograničiti proizvodnju poljoprivrednih proizvoda na zemljištu najmanje 20,0 m od ruba kolnika ceste;
- radi zaštite od oborinskih voda potrebno je osigurati vodopropusnost tla na građevnoj čestici i ograničavanjem udjela nepropusnih površina prilikom uređenja javnih otvorenih prostora.

Očuvanje kvalitete tala najvećim dijelom zadovoljava najviše ekološke standarde. Potrebno je vrlo smišljeno i strogo kontrolirano upotrebljavati biokemijska sredstva u poljoprivrednoj proizvodnji, a gdje je to moguće težiti primjeni biološke agrikulture na znanstvenim osnovama ili barem očuvanju tradicionalnog načina obrade čime se ujedno i čuva autohtonost pejzaža. Potrebno je provoditi mjere kontrole korištenja umjetnih gnojiva i pesticida na većim poljoprivrednim površinama.

U zaštiti tla u užem smislu najveći problem danas je njegovo onečišćenje zbog *neprimjerenog postupanja s otpadom*, te neriješenog načina sakupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda.

- Premda se na području općine stvara samo komunalni i tehnološki otpad, problem postupanja s otpadom je dvojak a odnosi se na sakupljanje, odvoženje i deponiranje (zbrinjavanje) otpada. Prvo, način i organizacija zbrinjavanja otpada još uvijek nije cjelovita i sanitarno tehnički zadovoljavajuća, a poseban je problem što je ekološka kultura na niskom nivou tako da se otpad odlaže stihijski i nekontrolirano na «mnoštvo» divljih odlagališta. Ovo stanje izaziva niz negativnih posljedica koje se odražavaju u povećanom zagađenju zraka, tla i voda, neposrednoj opasnosti od požara, potencijalnoj zarazi i degradiranju zemljišta. Ovakvo odlaganje otpada i stanje odlagališta izaziva posljedice zagađenja zraka, tla, podzemlja i u konačnici predstavlja latentnu opasnost izbijanja i širenja požara i zaraze.
- Problem sakupljanja, pročišćavanja i dispozicije otpadnih voda ogleda se u tome što se gotovo sve otpadne vode sakupljaju u vodopropusne «crne» jame i koje se bez prethodnog tretmana tako nepročišćene upuštaju u tlo.

3.5.2. Zaštita voda

Zaštita voda od onečišćavanja provodi se radi očuvanja života i zdravlja ljudi i zaštite okoliša te omogućavanja neškodljivog i nesmetanog korištenja voda za različite namjene. Zaštita

voda ostvaruje se nadzorom nad stanjem kakvoće vode i izvorima onečišćavanja, sprečavanjem, ograničavanjem i zabranjivanjem radnji i ponašanja koja mogu utjecati na onečišćenja voda i stanje okoliša u cjelini te drugim djelovanjima usmjerenim očuvanju i poboljšanju kakvoće i namjenske uporabljivosti voda.

Za zahvate u prostoru u okviru zona sanitarne zaštite koji bi mogli imati negativan utjecaj na okoliš potrebno je hidrogeološko rekognosciranje terena. Za područje krša, kao priljevno područje (od podzemne vododjelnice do izvorišta), veličina i granice zona sanitarne zaštite te režim zaštite određuje se na temelju posebnih hidrogeoloških i hidroloških istraživanja kao i popisom mogućih zagađivača i procjenom opasnosti za zagađenje i izdašnost izvora.

U cilju zaštite voda od onečišćenja prioritetna je gradnja uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, te gradnja kanalizacijskog sustava općine. Postojeće propusne septičke jame na području općine Dicmo je potrebno sanirati i obavljati nadzor nad septičkim jamama u gradnji.

U skladu sa zakonskim odredbama propisuju se mjere zaštite voda:

- Kontrola (monitoring) kakvoće voda,
- Zaštita od štetnog djelovanja voda,
- Uklanjanje izvora ili uzroka onečišćavanja voda, sprečavati i smanjivati zagađivanje na mjestu njegova nastanka,
- Spriječiti nastajanje onečišćenja na postojećim izvorištima za opskrbu pitkom vodom,
- U skladu s zakonskom regulativom djelovati na poboljšanju kakvoće i namjenske uporabljivosti voda.
- Otpadne vode obvezno treba tretirati preko pročišćavača otpadnih voda. Za naselja odnosno objekte koji neće moći biti uključeni u sustav odvodnje ili do njihovog uključivanja u sustav obvezna je izgradnja trodjelnih nepropusnih septičkih jama, odnosno gradnja biljnih pročišćavača
- Potrebno je što prije uvesti kontrolu nad upotrebom količine i vrste zaštitnih sredstava i umjetnih gnojiva u poljoprivredi.
- Potrebno je inventarizirati sve značajnije zagađivače na vodotocima. Svaka nova namjena u prostoru ne smije utjecati na postojeće stanje kvalitete voda na vodotocima ili smanjiti kvalitetu voda na nižu razinu. Potrebno je uspostaviti redovitu kontrolu kakvoće vode na vodotocima, jezerima i izvorima.
- Zabraniti izgradnju gospodarskih objekata koji ispuštaju štetne i opasne tvari u slivnim područjima izvorišta.

Cjelokupno područje općine Dicmo smješteno je u slivnom području izvorišta rijeke Jadro, osnovnom izvoru opskrbe vodom grada Splita te općina Solin, Kaštela i Trogir. Specifičnosti ovog u cijelosti krškog terena u neposrednom zaleđu tako značajnog izvora opskrbe vodom, zahtijeva rješavanje odvodnje i dispozicije otpadnih voda, kao i način odlaganja i odvoženja komunalnog otpada s posebnom pažnjom, uz uvažavanje strogih kriterija zaštite od zagađenja podzemnih voda u datim lokalnim hidrogeološkim prilikama.

Mogući izvori onečišćenja okoliša na području Općine Dicmo su u prvom redu naselja, poljoprivredne površine, stočarstvo, gospodarski objekti, promet, otpad, te groblja.

Zone sanitarne zaštite, uvjeti održavanja i zaštitne mjere u području zona određene su na temelju vodoistražnih radova.

Cijelo područje općine Dicmo nalazi se u trećoj zoni sanitarne zaštite izvorišta rijeke Jadro. III. zona obuhvaća dijelove krških slivova izvan vanjskih granica II. zone s mogućim tečenjem kroz krško podzemlje do zahvata vode u razdoblju od 1 do 10 dana u uvjetima velikih voda, odnosno područja s kojim su utvrđene prividne brzine podzemnih tečenja od 1-3 cm/s, odnosno područje koje obuhvaća pretežiti dio slivnog područja.

Unutar treće zone sanitarne zaštite zabranjeno je: građenje industrijskih građevina i korištenje postojećih koje koriste ili ispuštaju štetne i opasne tvari, uskladištenje i prosipanje otrovnih i štetnih tvari, ispuštanje otpadnih voda i bacanje otpada u ponore, izgradnja

deponija za odlaganje otpadnih tvari iz domaćinstva, industrijskih, poljoprivrednih i drugih djelatnosti, gradnja građevina za utovar, istovar i manipulaciju štetnih i opasnih tvari, iskorištavanje mineralnih sirovina protivno propisima, izgradnja farmi za uzgoj krupne stoke i peradi bez posebnih mjera zaštite podzemnih voda, uskladištenje nafte i naftnih derivata bez prethodno obavljenog hidrogeološkog mikrozoniranja i obavljanje ostalih djelatnosti koje mogu ugroziti kvalitetu podzemnih voda.

U blizini svih naselja nalaze se groblja koja također zbog propusnosti terena mogu prouzročiti onečišćenje podzemnih voda, stoga prilikom njihove izgradnje i korištenja treba nastojati o tome voditi računa.

3.5.3. Mjere zaštite zraka

Predlažu se slijedeće mjere zaštite zraka:

- Stanje zaštite zraka ne smije prelaziti preporučene vrijednosti kakvoće zraka (PV). U cilju toga potrebno je djelovati preventivno kako se zbog građenja i razvitka područja ne bi prekoračile preporučene vrijednosti kakvoće zraka (PV).
- Za smanjivanje onečišćenja od prometa, posebno u centralnom dijelu općine potrebna je gradnja obilaznice
- Javne prometne površine održavati čistima te ozelenjavati prostore što većim pojasima i površinama zelenila,
- Zabranjuje se proizvodnja tvari koje oštećuju ozonski omotač prema Uredbi o tvarima koje oštećuju ozonski omotač.

3.5.4. Mjere zaštite od buke

Mjere zaštite od buke obuhvaćaju:

- Sprečavanje nastajanja buke na način da se planira gradnja građevina, koje mogu predstavljati izvor buke, na mjestima s kojih neće djelovati na sredinu u kojoj ljudi rade i borave,
- Razina buke uvjetovana prometom smanjit će se optimalizacijom utjecaja prometa na okoliš, razdvajanjem pješačkih i glavnih kolnih prometnih tokova, rješavanjem prometa u mirovanju, izgradnja obilaznice,
- Razina buke uzrokovana radom pogona smanjiti će se na način da se industrijski pogoni urede i oplemene pojasima zaštitnog zelenila
- Uz redovito praćenje emisija i vođenje registra izvora emisija s podacima o prostornom smještaju, kapacitetu te vrsti i količini emisija voditi katastar emisija na gradskoj i županijskoj razini.

3.5.5. Mjere zaštite biljnog i životinjskog svijeta

Prema Zakonu o zaštiti prirode na području općine Dicmo nema zaštićenih djelova prirode.

Mjere zaštite biljnog i životinjskog svijeta na temelju Zakona o zaštiti prirode su:

- Zabranjuje se branje biljaka i njihovih dijelova prema Crvenom popisu biljnih i životinjskih svojti Republike Hrvatske i u skladu s posebnim propisima,
- Zabranjuje se rastjerivanje, hvatanje, držanje i ubijanje životinjskih svojti prema Crvenom popisu biljnih i životinjskih svojti Republike Hrvatske i u skladu s posebnim propisima,
- Korištenje biljnih i životinjskih svojti dozvoljeno je samo za znanstveno-istraživačke svrhe uz prethodno pribavljeno dopuštenje Državne uprave za zaštitu prirode i okoliša,
- Na područjima gdje se nalaze visokovrijedne biljne svojte potrebno ih je zaštititi sukladno zakonskoj regulativi te ih uklanjati samo uz suglasnost tijela nadležnog za zaštitu prirode.

- Eventualnu gradnju na (zakonski nezaštićenim) vrijednim zelenim površinama, potrebno je temeljiti na prethodnoj analizi postojećeg stanja, evidencije i vrednovanja te na temelju analize vrednovanja prostora planirati buduću izgradnju.

3.5.6. Mjere zaštite od erozija i bujica

Prvi zadatak u zaštiti tla od erozije predstavlja podizanje biljnog pokrivača, šumskog i travnatog, na degradiranim površinama sliva bujice. Uz ove biološke radove u slivu često su potrebni značajni građevinski radovi u samom koritu bujice (pregrade za zadržavanje bujičnog nanosa i postizanja mirnog tečenja bujičnih voda u koritu, objekti konsolidacije obala korita, čišćenje nanosa i regulacija donjih tokova bujica i dr.) kako bi se postiglo smanjenje erozije u slivu i smireno otjecanje voda u formiranom bujičnom koritu.

Radi zaštite tla od erozije nužno je poduzeti protuerozivne mjere koje bi se trebale provoditi na terenima ugroženim od bujica i erozije. Na takvim terenima obavezno je poduzimanje slijedećih mjera:

- građevinsko-tehnički radovi u koje spada izgradnja uzdužnih i poprečnih objekata za uređenje bujičnih tokova (lateralni kanali, kinete, odvodni kolektori, pregrade i sl.)
- retencioni tehnički radovi (izgradnja mikro retencija i malih akumulacija za vodu i bujične nanose i sl.),
- biološki, šumsko-tehnički radovi (pošumljavanje, melioracija i obnova šikara, izrada konturnih rovova, intenzivna njega mladih šuma u svim fazama razvoja i sl.).
- agrotehničke radove (melioracija poljoprivrednog zemljišta, popravke strukture, terasiranje i uređenje plodoreda i sl.).

Uspjeh zaštite tla od erozije ovisit će o kombiniranju navedenih mjera i usmjeravanja aktivnosti na najugroženije dijelove prostora.

3.5.7. Mjere zaštite od potresa, požara i mjere sklanjanja stanovništva

Od prirodnih i tehničkih kataklizmi koje mogu ugroziti ljudske živote ili uzrokovati veću štetu na materijalnim i kulturnim dobrima općine Dicmo, a od utjecaja su na prostorno uređenje, na prvom mjestu su potresi, zatim poplave i požari. Sve ostale kao meteorološki i klimatski ekstremne situacije te nesreće uzrokovane ljudskom djelatnošću su manje izražene.

Potresi

Svaki potres iznad VI stupnja po MCS skali smatra se elementarnom nepogodom. Područje bivše općine Sinj posebno je ugroženo od potresa jer njen najveći dio pripada VI. i VII. potresnoj zoni, dok jedan manji prostor na potezu Visoka – Vaganj pripada IX. potresnoj zoni pa ujedno predstavlja tektonski najnestabilniji prostor u općini. Koncem prošlog stoljeća zabilježen je jači potres koji je napravio veliku materijalnu štetu na širem području Trilja. Područje općine Dicmo pripada VII, VIII i IX stupnju MCS ljestvice.

Treba naglasiti da do danas nije izrađena mikroseizmička karta za područje bivše općine Sinj, a da je za izradu realnije procjene ugroženosti i potpunijeg plana zaštite od potresa potrebno angažirati stručnu instituciju za izradu analiza utjecaja potresa obzirom na karakteristike izgrađenosti na području općine, te studije koja će ukazati na kritične građevine i postupke u odnosu na moguće teške posljedice (ljudske žrtve, oštećenja brojnih građevina i spomenika kulture u starim povijesnim jezgrama i sl.). Upravo stare gradske jezgre imaju veoma gusto izgrađene strukture, bez značajnih slobodnih površina s dosta velikom gustoćom naseljenosti u odnosu na ostale dijelove općine. Objekti su dotrajali,

neotporni na rušenje i velikog požarnog opterećenja, a ulice su uske i nepristupačne za pristup tehnike.

Analizirajući učestalost i jačine potresa u povratnom periodu od 50–10000 godina prema seizmološkim kartama područje bivše općine Sinj se nalazi u slijedećim zonama ugroženosti od potresa:

- 50 godina, u VI i VII zoni MCS;
- 100 godina, u VI, VII i VIII zoni MCS;
- 200 godina, u VI, VII i VIII zoni MCS;
- 500 godina, u VII, VIII i IX zoni MCS;
- 1.000 godina, u VII, VIII i IX zoni MCS;
- 10.000 godina, u VIII i IX zoni MCS.

Prema istom izvoru podataka sjeverozapadni dio bivše općine (Vrlika i Peručko jezero) površine od oko 450 km² se nalazi u 6. trusnoj zoni, centralni dio bivše općine (Bitelić, Vrlika, Bajagić, grad Sinj i Dicmo) površine od oko 350 km² se nalazi u 7. trusnoj zoni, jugoistočni dio bivše općine (Kamensko, Tijarica, Ugljane i Vedrine) površine od oko 200 km² se nalazi u 7. trusnoj zoni, dok se područje naselja Trilj sa širom okolinom površine od oko 80 km² nalazi u 9. trusnoj zoni.

U cilju što efikasnije zaštite od potresa moraju se trajno provoditi preventivne, a u slučaju udara i operativne mjere zaštite. Preventivne mjere zaštite obuhvaćaju mjere, radnje i postupke za sprječavanje, odnosno ublažavanje posljedica potresa, i to:

- utvrđivanje seizmičkih karakteristika područja bivše općine Sinj, kao podloga za provođenje propisa o gradnji građevina otpornih na potrese do IX stupnja MCS ljestvice;
- striktno provođenje zakonske i tehničko-administrativne regulative u oblasti planiranja i izgradnje građevina otpornih na potres procijenjene jačine;
- pri izgradnji urbanih cjelina potrebno je planirati i realizirati ugradbene mjere zaštite, a naročito otpornost i elastičnost konstrukcija, a sanacijom je potrebno povećati otpornost starijih i dotrajalih građevina, naročito u starim jezgrama naselja;
- pratiti pojave i posljedice potresa kod nas i u svijetu i o tome vršiti što potpunije informiranje čime se održava trajni interes za oblast zaštite od potresa.

Požari

Opasnost od požara na području općine zavisi od mnogih činitelja od kojih su za naselja najbitniji: vrsta konstrukcije građevina, međusobna udaljenost građevina, količine i način uskladištenja zapaljivih materijala, način odlaganja krutog i ostalog otpada, izloženost zračnim strujanjima i sl.

Opasnostima su posebno izložena naselja ili predjeli naselja koja su zgusnuta i u kojima prevladavaju stare zgrade međusobno povezane krovovima, bez protupožarnih zidova i kao takva spadaju u I. stupanj ugroženosti. Isto tako područja sa industrijskim postrojenjima, građevinama i zapaljivim materijalima također spadaju u I. stupanj ugroženosti.

Urbanističke mjere zaštite od požara su one preventivnog karaktera. Treba ih provoditi u prvom redu zoniranjem, tj. izdvajanjem i osiguranjem zaštitnih pojava opasnih kompleksa. Pored toga, poboljšavanjem vatrootpornosti svake pojedinačne građevine pojačava se otpornost čitavih naselja.

Opasnost od požara je naročito izražena na području značajnijih šumskih kompleksa.

Zaštita šumskih kompleksa od požara treba se provoditi zoniranjem tj. izdvajanjem i osiguranjem zaštitnih pojava, prosjecima dovoljne širine i na optimalnim razmacima, te

gradnjom pristupnih putova za vatrogasne ekipe i jedinice civilne zaštite. Važna je mjera osiguranje hidrantske mreže te čuvanje svih izvorišta i bunara.

Temeljne organizacijske postrojbe za zaštitu od požara su profesionalne postrojbe MUP-a i DVD koja organiziraju jedinice lokalne samouprave (gradovi i općine). Potrebno je donijeti Plan zaštite od požara za općinu Dicmo u skladu s posebnim propisima u kojemu se propisuju konkretne mjere zaštite od požara.

Općina Dicmo je dužna na svome teritoriju osigurati uvjete za sklanjanje ljudi, materijalnih i drugih dobara, jer ima više od 2000 stanovnika.

Mjere sklanjanja stanovništva

Posebni zahtjevi obrane sa analizom prostorno – planske dokumentacije sadržani su u elaboratu «Kriteriji za izgradnju skloništa i drugih objekata za zaštitu na području (bivše) općine Sinj, URBOS doo Split, Split, siječanj 1995.g, reg br. 173/95.

Centar općine Dicmo (Kraj, dio Osoja, dio Prisoja i radne zone) spadaju u zinu IV stupnja ugroženosti, u kojoj se osigurava zaštita stanovništva u zaklonima (30 kPa).

Na prostoru općine Dicmo nalazi se vojni kompleks Kukuzovac, koji se smatra ugroženim objektom. U radijusu od 650m grade se skloništa otpornosti od 50kPa.

Skloništa i zaklone treba projektirati kao dvonamjenske da se koriste u mirnodopske svrhe, a datom momentu osposobljavaju se za sklanjanje. Skloništa i zakloni se planiraju u podrumima građevina.

Za projektiranje skloništa koristiti:

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutarnjim poslovima (NN 76/94 i 161/98)
- Pravilnik o kriterijima za određivanje gradova i naseljenih mjesta u kojima se moraju graditi skloništa i drugi objekti za zaštitu (NN 2/91)
- Pravilnik o mjerama zaštite od elementarnih nepogoda i ratnih opasnosti u prostornom planiranju i uređivanju prostora (NN 29/83, 36/85 i 42/86)
- Pravilnik o tehničkim normativima za skloništa (Sl.list 55/83)
- Pravilnik o tehničkim normativima za izgradnju zaklona (Sl.list 31/75)

U tu svrhu je neophodno utvrditi zone ugroženosti i to uglavnom za okopoljsko područje, obzirom da ostala naselja imaju manje od 2000 stanovnika pa za njih nije obvezna gradnja skloništa. Zbog pograničnog položaja Grada, potrebna je detaljnija procjena ugroženosti i manjih naselja o čemu ovisi da li će se utvrditi obveza gradnje skloništa za ljude i materijalna dobra.

3.5.8. Postupanje s otpadom

Brojne vrijedne i osjetljive površine onečišćene su neodgovarajućim ili nekontroliranim odlaganjem različitih vrsta otpada. Za dio njih već je utvrđen rizik za zdravlje ljudi i okoliš. Danas se deponiranje komunalnog otpada i posebnog otpada vrši nekontrolirano na neistraženim područjima.

Potencijalne lokacije deponija komunalnog otpada potrebno je istražiti i iznaći na regionalnoj razini na osnovi prirodne osnove područja i vodeći računa o udaljenosti od urbanih funkcija, prirodnih resursa, mogućnosti priključaka na infrastrukturu i mogućnošću transporta.

Premda se na području općine stvara samo komunalni i tehnološki otpad, problem postupanja s otpadom je dvojak a odnosi se na sakupljanje, odvoženje i deponiranje (zbrinjavanje) otpada. Način i organizacija zbrinjavanja otpada još uvijek nije cjelovita i sanitarno tehnički zadovoljavajuća, a poseban je problem što je ekološka kultura na niskom nivou tako da se otpad odlaže stihijski i nekontrolirano na «mnoštvo» divljih odlagališta. Ovo stanje izaziva niz negativnih posljedica koje se odražavaju u povećanom zagađenju zraka,

tala i voda, neposrednoj opasnosti od požara, potencijalnoj zarazi i degradiranju zemljišta. Ovakvo odlaganje otpada i stanje odlagališta izaziva posljedice zagađenja zraka, tla, podzemlja i u konačnici predstavlja latentnu opasnost izbijanja i širenja požara i zaraze.

Prostornim planom se planira sanacija sadašnjih "divljih" deponija na način da se na području odlagališta uspostavi prijašnje stanje prvenstveno provodeći mjere rekultivacije i sprječavanja nepovoljnih utjecaja deponija na okoliš.

Reguliranje cjelokupne problematike postupanja s otpadom odgovarajućim zakonskim propisima ostvarene su osnovne pretpostavke za ispravno i za okoliš prihvatljivo postupanje s otpadom i za učinkovit nadzor.

Smanjivanje nastanka otpada i postupanje s otpadom na ekološki prihvatljiv način moguće je postići između ostaloga, jasnim utvrđivanjem prava, obveza i odgovornosti pravnih i fizičkih osoba, poglavito jedinica lokalne samouprave i uprave u postupanju s otpadom.

Sustav deponiranja otpada i postupanja s otpadom rješava se cjelovito za područje Županije i temelji se na Programu postupanja s otpadom Splitsko-dalmatinske županije koji je donijela Županijska skupština na 29. sjednici održanoj 28. lipnja 2000. (Sl. Gl. ŽSD br. 72/00). Do konačne realizacije sustava, postupanja s otpadom tj. Realizacije Centra za gospodarenje otpadom (CZGO) kojim se u cijelosti udovoljava svim aspektima zaštite okoliša te racionalno i gospodarski koristi otpad, postupno se vrši sanacija postojećih deponija (Kukuzovac).